

FRAGMENTA FAUNISTICA

Tom XIX

Warszawa, 25 II 1974

Nr 12

Longin OLESIŃSKI i Henryk SZELEGIEWICZ

Mszycy (*Homoptera*, *Aphidodea*) okolic Chrzanowa

W przeciwieństwie do stosunkowo dobrze poznanej afidofauny północnej części Polski (Pobrzeże Bałtyku, Pojezierza, Niż), południowa część naszego kraju należy do najslabiej pod względem afidofaunistycznym zbadanych obszarów Polski. Dotyczy to zarówno wyżynnej, jak i górskiej części tego obszaru, na którym badania afidofaunistyczne miały dotąd jedynie charakter rekonesansowych badań rejestracyjnych. Wyżynnej części Polski dotyczą jedynie trzy prace (JUDENKO 1930–31, SZELEGIEWICZ 1964, HUCULAK 1967) oraz kilka drobnych notatek zebranych i zinterpretowanych w Katalogu mszyc Polski (SZELEGIEWICZ 1968). Stan poznania afidofauny Karpat i Sudetów omówiony został ostatnio dość wyczerpująco w notatkach o mszycach Babiej Góry (SZELEGIEWICZ 1972). Pewne wyobrażenie o nikłym stanie poznania mszyc południowej Polski dają następujące liczby. Na ogólną liczbę 670 form (gatunków i podgatunków) wykazanych do chwili obecnej z Polski, z jej części północnej znamy 600, a z południowej tylko 475 (w tym 74 wykazane dopiero w niniejszej pracy). Należy przy tym podkreślić, że afidofauna południowej części kraju jest znacznie bogatsza od afidofauny północnej Polski. Świadczą o tym dowodnie następujące dane. Gatunków borealnych i subatlantyckich, ograniczonych w swym występowaniu wyłącznie do północnych, stosunkowo dobrze poznanych obszarów Polski, jest w naszej faunie zaledwie 26, natomiast gatunków występujących wyłącznie w wrywkowo tylko zbadanej południowej Polsce, a więc górskich, submedyterranejskich i subpontyjskich, znamy już obecnie ponad 40.

Praca niniejsza zawiera wykaz mszyc zebranych w zachodniej części powiatu chrzanowskiego. Powiat Chrzanów należy administracyjnie do województwa krakowskiego i położony jest na południowo-zachodnim skraju Wyżyny Krakowsko-Częstochowskiej i w północno-wschodniej części Kotliny Oświęcimskiej. Według podziału na krainy, przyjętego w Katalogu Fauny Polski, zachodnie krańce powiatu należą do Śląska Górnego, a pozostała część do Wyżyny Krakowsko-Wieluńskiej.

Materiały do niniejszej pracy zostały zebrane w zachodniej części powiatu chrzanowskiego w latach 1966–1968 przez L. OLESIŃSKIEGO. Część tych materiałów została spreparowana i wstępnie oznaczona przez mgra S. HUCULAKA. Po jego tragicznej śmierci materiały te wraz z całym zbiorem HUCULAKA przejął Instytut Zoologii PAN, jednak bez odpowiedniej dokumentacji. Uporządkowanie tych materiałów, ich identyfikacja i odtworzenie numeracji na podstawie notatek terenowych okazało się tak pracochłonne, że ich opracowanie taksono-

miczne uległo daleko idącej zwłoce. Obniżyło to znacznie ich wartość muzealną, gdyż zawierały one wiele gatunków nowych dla nauki, opisanych dopiero ostatnio przez obcych autorów.

Wykaz niniejszy obejmuje 234 formy (gatunki i podgatunki) mszyc, w tym 74 dotąd z południowej części kraju nie notowane oraz 18 nowych dla fauny Polski. Z tych ostatnich szczególnie interesującymi okazały się: *Tetraneura africana*, *Chaitophorus hypogaeus*, *Debilisiphon seselii* i *Protaphis striata*, które nie były dotąd znane z Europy Środkowej, oraz *Aulacorthum sedens* i *Plectrichophorus deviatu*s, opisane ostatnio z terenu NRD. Większość materiału zebrana została w samym Chrzanowie (133 gatunki, w tym 16 nowych dla Polski). W Trzebini zebrano 41 gatunków (w tym dwa nowe dla fauny Polski), w Borowcu — 28, w Szczakowej — 8, w Zagórzcu — 2, a w Kątach, Kościelcu i Kroczyńsku po 1 gatunku. Jeden gatunek, *Uroleucon tanacetii*, zebrany został przez HUCULAKA poza obszarem powiatu chrzanowskiego, a mianowicie w Kluczkach pow. Olkusz, czyli już na obszarze Wyżyny Krakowsko-Wieluńskiej. Niniejszy wykaz jest w chwili obecnej jednym z najpełniejszych wykazów mszyc z terenu wyżynnej Polski i daje dość dobre wyobrażenie o składzie gatunkowym i stosunkach ilościowych mszyc na południu Polski.

WYKAZ GATUNKÓW W PORZĄDKU SYSTEMATYCZNYM

Adelgidae

1. *Pineus pini* (RATZBURG). Chrzanów, 23 VIII 1967, na korze starszych gałęzi sosny pospolitej (*Pinus sylvestris*), bezskrzydłe dzieworódki wydzielające obficie woskowy puszek. Gatunek pospolity w całym kraju, ale w okolicach Chrzanowa dość rzadki.

2. *Adelges laricis* VALLOT. Chrzanów, 31 VII 1967, na szpilkach modrzewia europejskiego (*Larix decidua*), liczne larwy wydzielające obficie woskowy puszek. Pospolity na południu kraju, w północnej części kraju głównie w parkach i sztucznych zadrzewieniach.

3. *Sacchiphantes abietis* (LINNAEUS). Chrzanów, 16 VI 1967, liczne larwy w wyrosłach u podstawy jednorocznych pędów świerka pospolitego (*Picea abies*). Pospolity w całym kraju, na badanym terenie dość częsty.

4. *Sacchiphantes viridis* (RATZBURG). Chrzanów, 31 VII 1967, jedna uskrzydłona dzieworódka zbłąkana na okrzynie szerokolistnym (!). Dość pospolity w całym kraju, zwłaszcza w południowej części.

Pemphigidae

5. *Eriosoma lanigerum* (HAUSMANN). Chrzanów, 1 X 1967, u podstawy odrośli korzeniowych jabłoni (*Malus domestica*), bardzo liczne bezskrzydłe i uskrzydłone dzieworódki. Znany szkodnik jabłoni, pospolity w całej Polsce z wyjątkiem gór i północno-wschodniej części kraju.

*6. *Tetraneura africana* VAN DER GOOT. Chrzanów, 18 IX 1966 i 1 X 1967, u nasady źdźbeł i na szyjce korzeniowej trzcinnika piaskowego (*Calamagrostis epigeios*), bezskrzydłe dzieworódki i larwy. Gatunek nowy dla fauny Polski i Europy Środkowej. Znany był wyłącznie z południowej Europy i Afryki. Okazy z Polski różnią się dość wyraźnie niektórymi cechami morfologicznymi

i rośliną żywicielską od okazów znanych nam z Afryki. Być może, że należą one do odrębnego podgatunku i są prawdopodobnie identyczne z okazami znanymi z Ukrainy, które również znalezione zostały na korzeniach trzcinnika piaskowego.

7. *Tetraneura ulmi* (LINNAEUS). Chrzanów, 21 VIII 1967, na korzeniach życicy trwałej (*Lolium perenne*), bezskrzydłe dzieworódki odwiedzane przez mrówki; 22VIII 1967, u nasady źdźbeł i na korzeniach kostrzewy szczeciniastej (*Festuca duriuscula*), bezskrzydłe dzieworódki odwiedzane przez mrówki. Pospolity w całym kraju, w okolicach Chrzanowa dość częsty. W parkach wyrządza szkody samotnie stojącym wiązom; notowany także jako szkodnik zbóż i traw nasiennych.

8. *Prociphilus xylostei* (DEGEER). Szczakowa pow. Chrzanów, 16 VI 1967, w poskręcanych, szczytowych liściach hodowanego wiciokrzewu (*Lonicera* sp. cult.), uskrzydłone migrantki i nimfy; Chrzanów, 16 VI 1967, na dolnej stronie liści wiciokrzewu (*Lonicera xylosteum*), nimfy i larwy. Pospolity w całym kraju, migruje z wiciokrzewów na korzenie świerków. W okolicach Chrzanowa dość częsty.

9. *Pemphigus populinigrae* (SCHRANK). Zagórze pow. Chrzanów, 24 VIII 1967, na łodydze i liściach szarotki (*Gnaphalium uliginosum*), liczne bezskrzydłe dzieworódki. Gatunek migrujący z topoli czarnej na szarotki i niciennicę; pospolity w całym kraju.

10. *Geoica eragrostidis* (PASSERINI) (= *G. utricularia* MORDVILKO nec PASSERINI). Chrzanów, 21 VIII 1967, na korzeniach włośnicy zielonej (*Setaria viridis*), bezskrzydłe dzieworódki odwiedzane przez mrówki. Gatunek bardzo rzadki, znany u nas dotąd tylko z okolic Warszawy.

Thelaxidae

11. *Anoecia corni* (FABRICIUS). Chrzanów, 19 VIII 1967, na korzeniach mietlicy pospolitej (*Agrostis vulgaris*), bezskrzydłe dzieworódki odwiedzane przez mrówki; 24 VIII 1967, na korzeniach kupkówki pospolitej (*Dactylis glomerata*), bezskrzydłe i uskrzydłone dzieworódki; 18 IX 1968, na dolnej stronie liści derenia świdwy (*Cornus sanguinea*), uskrzydłone reemigrantki; Trzebinia pow. Chrzanów, 26 VIII 1967, na korzeniach mietlicy pospolitej (*Agrostis vulgaris*), bezskrzydłe dzieworódki odwiedzane przez mrówki. Pospolity w całym kraju, migruje z derenia na korzenie różnych traw. W okolicach Chrzanowa wszędzie pospolity i liczny.

12. *Anoecia nemoralis* BÖRNER. Chrzanów, 1 X 1967, na korzeniach i rozłogach wiechliny łąkowej (*Poa pratensis*), bezskrzydłe dzieworódki. Gatunek dość rzadki, znany u nas dotąd tylko z okolic Bydgoszczy.

13. *Glyphina betulae* (LINNAEUS). Chrzanów, 16 VI 1967, na szczytach gałązek i młodych liściach brzozy brodawkowanej (*Betula pendula*), bezskrzydłe dzieworódki odwiedzane przez mrówki. Gatunek dość pospolity w całym kraju.

Lachnidae

14. *Lachnus longirostris* (MORDVILKO). Chrzanów, 19 IX 1966, na korze starszych gałęzi dębu szypułkowego (*Quercus robur*), bezskrzydłe dzieworódki. Gatunek znany u nas dotąd zaledwie z kilku stanowisk w północnej części kraju.

15. *Trama troglodytes* v. HEYDEN. Trzebinia pow. Chrzanów, 1 X 1967, na szyjce korzeniowej ostroźnia polnego (*Cirsium arvense*), bezskrzydłe dzieworódki; Chrzanów, 24 VIII 1967, na szyjce korzeniowej brodawnika jesiennego (*Leontodon autumnalis*), bezskrzydłe dzieworódki i larwy odwiedzane przez mrówki; 1 X 1967, na korzeniach krwawnika (*Achillea millefolium*), bezskrzydłe dzieworódki. Dość pospolity w całym kraju, notowany jako szkodnik warzyw i ziół uprawnych. W okolicach Chrzanowa dość częsty.

16. *Cinara boernerii* HILLE RIS LAMBERS. Chrzanów, 31 VII 1967, na korze starszych gałązek modrzewia europejskiego (*Larix decidua*), bezskrzydłe dzieworódki; 2 X 1967, na korze jednorocznych gałązek modrzewia (*L. decidua*), bezskrzydłe dzieworódki; Borowiec pow. Chrzanów, 19 IX 1966, na rocznej gałązce modrzewia (*L. decidua*), larwy; 17 VI 1967, na młodych gałązkach modrzewia (*L. decidua*), bezskrzydłe dzieworódki. Gatunek szeroko rozprzestrzeniony w całej Polsce. W okolicach Chrzanowa dość pospolity i częsty.

17. *Cinara juniperi* (DEGEER). Chrzanów, 18 VI 1967, bezskrzydłe dzieworódki i larwy wytrąsnięte z jałowca pospolitego (*Juniperus communis*). Gatunek pospolity w całym kraju.

18. *Cinara pinea* (MORDVILKO). Chrzanów, 18 IX 1966, na końcach gałązek, między szpilkami sosny pospolitej (*Pinus sylvestris*), larwy. Najpospolitszy gatunek sosnowy w Polsce, znany z całego prawie kraju.

19. *Cinara pini* (LINNAEUS). Chrzanów, 19 IX 1966, na korze starszych gałęzi sosny pospolitej (*Pinus sylvestris*), samice amfigoniczne i bezskrzydłe samce; 16 VI 1967, na młodych, jednorocznych gałązkach sosny (*P. sylvestris*), bezskrzydłe i uskrzydłone dzieworódki oraz liczne nimfy. Pospolity w całym kraju, w przeciwieństwie do poprzedniego gatunku tworzy zazwyczaj duże kolonie.

20. *Schizolachnus pineti* (FABRICIUS). Chrzanów, 18 VI 1967, na szpilkach sosny Banksa (*Pinus Banksiana*), bezskrzydłe dzieworódki i nimfy; 18 IX 1966, na szpilkach sosny pospolitej (*Pinus sylvestris*), samice amfigoniczne i uskrzydłone samce; 19 IX 1966, na szpilkach sosny czarnej (*Pinus nigra*), bezskrzydłe dzieworódki. Pospolity w całym kraju, żeruje na różnych gatunkach sosen. W okolicach Chrzanowa dość częsty.

21. *Eulachnus agilis* (KALTENBACH). Chrzanów, 18 IX 1966, na szpilkach sosny pospolitej (*Pinus sylvestris*), bezskrzydłe dzieworódki. Gatunek znany u nas ledwie z kilkunastu stanowisk. Prawdopodobnie występuje w całym kraju, ale wszędzie dość rzadki i niezbyt liczny.

Chaitophoridae

22. *Periphyllus acericola* (WALKER). Chrzanów, 17 VI 1967, na dolnej stronie liści jaworu (*Acer pseudoplatanus*), bezskrzydłe dzieworódki. Znany u nas zaledwie z kilku stanowisk, ale prawdopodobnie występuje w całym kraju.

23. *Periphyllus testudinaceus* (FERNIE). Chrzanów, 17 VI 1967, na ogonkach liściowych jaworu (*Acer pseudoplatanus*), bezskrzydłe i uskrzydłone dzieworódki. Gatunek ten żeruje na różnych gatunkach klonów i występuje dość pospolicie w całym kraju.

24. *Chaitophorus capreae* (MOSLEY). Chrzanów, 2 X 1967, na dolnej stronie liści iwy (*Salix caprea*), samice amfigoniczne i bezskrzydłe samce. Znany u nas zaledwie z kilku stanowisk rozproszonych po całym kraju, ale prawdopodobnie dość pospolity.

*25. *Chaitophorus hypogeus* SCHOUTEDEN. Trzebinia pow. Chrzanów, na przygiętej do ziemi gałązce wierzby (*Salix rosmarinifolia*), bezskrzydłe dzieworódki odwiedzane przez mrówki. Gatunek nowy dla fauny Polski, znany dotąd tylko z Belgii i Holandii. Żeruje na przyziemnych częściach rośliny i jest łatwy do odróżnienia od pozostałych gatunków rodzaju, dzięki charakterystycznej „larwalnej” sklerotyzacji ciała.

26. *Chaitophorus leucomelas* KOCH. Borowiec pow. Chrzanów, 17 VI 1967, na szczytach młodych gałązek, ogonkach liściowych i liściach topoli czarnej (*Populus nigra*), bezskrzydłe dzieworódki; Trzebinia pow. Chrzanów, 20 VI 1967, na dolnej stronie liści topoli czarnej (*P. nigra*), bezskrzydłe dzieworódki; Chrzanów, 18 VIII 1967, na liściach topoli czarnej (*P. nigra*), bezskrzydłe dzieworódki. Prawdopodobnie rozmieszczony w całym kraju, ale znany dotąd tylko z kilkunastu stanowisk. W okolicach Chrzanowa dość pospolity.

27. *Chaitophorus populeti* (PANZER). Borowiec pow. Chrzanów, 19 IX 1966, na dolnej stronie liści osiki (*Populus tremula*), bezskrzydłe dzieworódki oraz bezskrzydłe i uskrzydłone samce; Chrzanów, 18 VI 1967, na szczytach młodych gałązek i ogonkach liściowych osiki (*P. tremula*), bezskrzydłe dzieworódki; 18 VIII 1967, na szczytach gałązek i ogonkach liściowych topoli białej (*Populus alba*), bezskrzydłe dzieworódki; 19 VIII 1967, na końcach gałązek osiki (*P. tremula*), bezskrzydłe dzieworódki. Szeroko rozmieszczony w całym kraju, występuje w bardzo różnych siedliskach. W okolicach Chrzanowa pospolity.

28. *Chaitophorus ramicola* (BÖRNER). Chrzanów, 2 X 1967, na młodych gałązkach iwy (*Salix caprea*), bezskrzydłe dzieworódki i samice amfigoniczne. U nas dość rzadki, znany zaledwie z pięciu stanowisk w północnej Polsce. Okazy z Chrzanowa mają, w przeciwieństwie do okazów z północy kraju, wyraźnie zrośnięte tergity odwłoka.

29. *Chaitophorus salijaponicus niger* MORDVILKO. Borowiec pow. Chrzanów, 17 VI 1967, na dolnej stronie wierzby kruchej (*Salix fragilis*), bezskrzydłe dzieworódki i larwy. Rozmieszczony w całej prawie Polsce, ale występuje dość lokalnie.

30. *Chaitophorus truncatus* (HAUSMANN). Chrzanów, 19 VI 1967, na młodych liściach wikliny (*Salix purpurea*), bezskrzydłe dzieworódki. Prawdopodobnie rozmieszczony w całym kraju, ale znany dotąd tylko z kilku stanowisk.

31. *Sipha glyceriae* (KALTENBACH). Trzebinia pow. Chrzanów, 20 VI 1967, bezskrzydła dzieworódka wytrzęsiona z traw; 20 VI 1967, na świbce błotnej (*Triglochin palustris*), bezskrzydłe dzieworódki; Chrzanów, 19 VI 1967, w kwiatostanach manny jadalnej (*Glyceria fluitans*) i w kwiatostanach wyczyńca kolankowego (*Alopecurus geniculatus*) oraz na liściach mietlicy psiej (*Agrostis canina*), bezskrzydłe dzieworódki. Gatunek występujący na wilgotnych łąkach i nad brzegami wód, dość pospolity w całym kraju; w okolicach Chrzanowa dość częsty.

32. *Sipha kurdjumovi* MORDVILKO. Trzebinia pow. Chrzanów, 20 VI 1967, na liściach mannicy odstającej (*Puccinellia distans*), bezskrzydłe dzieworódki; Borowiec pow. Chrzanów, 17 VI 1967, na górnej stronie liści perzu (*Agropyron repens*), bezskrzydłe dzieworódki; Chrzanów, 19 VI 1967, na liściach wiechliny zwyczajnej (*Poa trivialis*), bezskrzydłe dzieworódki i larwy. Prawdopodobnie dość pospolity w całej Polsce, ale znany dotąd wyłącznie z północnej części kraju.

33. *Sipha maydis graminis* KALTENBACH. Chrzanów, 24 VIII 1967, na liściach i w pochwach liściowych trzcinnika piaskowego (*Calamagrostis epigeios*), bezskrzydłe dzieworódki odwiedzane przez mrówki. Dość pospolity w całym kraju, zwłaszcza w miejscach piaszczystych i silnie nasłonecznionych.

34. *Chaetosiphella berleseii* (DEL GUERCIO). Chrzanów, 19 VI 1967, na liściach kostrzewy czerwonej (*Festuca rubra*), bezskrzydłe dzieworódki. Gatunek kserotermofilny, znany u nas dotąd tylko z trzech stanowisk w północnej Polsce.

35. *Atheroides hirtellus* HALIDAY. Trzebinia pow. Chrzanów, 20 VI 1967, bezskrzydłe dzieworódki wytrząśnięte ze śmiałka pogiętego (*Deschampsia caespitosa*). Gatunek bardzo rzadki, znany u nas dotąd zaledwie z dwóch stanowisk w północnej części kraju.

36. *Atheroides serrulatus* HALIDAY. Borowiec pow. Chrzanów, 17 VI 1967, na liściach kostrzewy szczeciniastej (*Festuca duriuscula*), uskrzydłona i liczne bezskrzydłe dzieworódki; Trzebinia pow. Chrzanów, 20 VI 1967, na liściach wiechliny zwyczajnej (*Poa trivialis*), bezskrzydłe dzieworódki; Chrzanów, 16 VI 1967, na liściach szczotliczy siwej (*Corynephorus canescens*), bezskrzydłe dzieworódki i larwy; 16 VI 1967, na liściach kostrzewy szczeciniastej (*Festuca duriuscula*), bezskrzydłe dzieworódki; 17 VI 1967, na wiechlinie spłaszczonej (*Poa compressa*), bezskrzydłe dzieworódki; 19 VI 1967, na wiechlinie zwyczajnej (*Poa trivialis*) i wiechlinie spłaszczonej (*P. compressa*), bezskrzydłe dzieworódki. Rozmieszczony w całej Polsce i występujący w bardzo różnych siedliskach od wilgotnych po skrajnie suche. W okolicach Chrzanowa bardzo pospolity.

37. *Laingia psammae* THEOBALD. Chrzanów, 24 VIII 1967, na dolnych pachwinach liściowych trzcinnika piaskowego (*Calamagrostis epigeios*), bezskrzy-

dłe dzieworódki odwiedzane przez mrówki. Dość pospolity na wydmach nadmorskich i wydmach śródlądowych w północnej części kraju. Z południowej Polski dotąd nie był notowany.

Drepanosiphidae

38. *Drepanosiphum platanoidis* (SCHRANK). Chrzanów, 17 VI 1967, na dolnej stronie liści klonu ostrolistnego (*Acer platanoides*), uskrzydłone dzieworódki i nimfy. Pospolity w całym kraju, zwłaszcza na jaworach.

39. *Phyllaphis fagi* (LINNAEUS). Chrzanów, 16 VI 1967, na dolnej stronie liści buka (*Fagus sylvatica*), uskrzydłone dzieworódki i larwy. Pospolity w całym areale buka, poza tym także w parkach. Wydziela duże ilości spadzi.

40. *Symydobius oblongus* (v. HEYDEN). Borowiec pow. Chrzanów, 19 IX 1966, na starszych gałązkach brzozy brodawkowatej (*Betula pendula*), bezskrzydłe dzieworódki. Występuje w całym kraju, na północy dość pospolity, ale lokalnie nawet dość rzadki.

41. *Euceraphis punctipennis* (ZETTERSTEDT). Borowiec pow. Chrzanów, 19 IX 1966, na dolnej stronie liści brzozy brodawkowatej (*Betula pendula*), pojedyncze uskrzydłone dzieworódki. Dość pospolity w całym kraju, lokalnie występuje nawet masowo.

42. *Calaphis flava* MORDVILKO. Borowiec pow. Chrzanów, 19 IX 1966, na dolnej stronie młodych liści brzozy brodawkowatej (*Betula pendula*), uskrzydłone dzieworódki; Chrzanów, 2 X 1967, na dolnej stronie liści brzozy brodawkowatej (*B. pendula*), samice amfigoniczne. Gatunek dość pospolity w całym kraju, w okolicach Chrzanowa dość częsty.

43. *Eucallipterus tiliae* (LINNAEUS). Borowiec pow. Chrzanów, 17 VI 1967, na dolnej stronie liści lipy drobnolistnej (*Tilia cordata*), uskrzydłone dzieworódki. Występuje w całej Polsce i produkuje duże ilości spadzi. Wszędzie spotykany, ale miejscami rzadki.

44. *Myzocallis castanicola* BAKER. Chrzanów, 16 VI 1967, na dolnej stronie liści dębu szypułkowego (*Quercus robur*), uskrzydłone dzieworódki i larwy. U nas dość rzadki, znany zaledwie z kilku stanowisk, głównie na północy kraju.

45. *Myzocallis coryli* (GOETZE). Chrzanów, 18 IX 1966, na dolnej stronie liści leszczyny (*Corylus avellana*), uskrzydłone dzieworódki. Dość pospolity w całym kraju od Bałtyku po Karpaty.

46. *Tuberculoides annulatus* (HARTIG). Chrzanów, 18 IX 1966 i 16 VI 1967, na dolnej stronie liści dębu szypułkowego (*Quercus robur*), uskrzydłone dzieworódki i nimfy. Gatunek kosmopolityczny, pospolity w całej Polsce.

47. *Pterocallis albida* BÖRNER. Chrzanów, 18 VI 1967, na dolnej stronie liści olchy szarej (*Alnus incana*), bezskrzydłe dzieworódki. Prawdopodobnie występuje w całej Polsce wzdłuż rzek i strumieni, ale odnotowany dotąd tylko z dziesięciu stanowisk rozproszonych w całym kraju.

48. *Pterocallis alni* (DEGEER). Szczakowa pow. Chrzanów, 16 VI 1967,

na dolnej stronie liści olchy czarnej (*Alnus glutinosa*), pojedyncze uskrzydłone dzieworódki i larwy. U nas dość pospolity w olsach oraz nad rzekami i strumieniami.

49. *Therioaphis riehmi* (BÖRNER). Chrzanów, 16 VI 1967, uskrzydłona dzieworódka i larwy wytrząśnięte z nostrzyka żółtego (*Melilotus officinalis*); 21 VIII 1967, na dolnej stronie liści nostrzyka białego (*M. albus*), pojedyncze larwy i nimfy. U nas znany dotąd zaledwie z kilku stanowisk w północnej części kraju.

50. *Therioaphis tenera* (AIZENBERG). Chrzanów, 17 VIII 1967, na dolnej stronie liści karagany (*Caragana arborescens*), uskrzydłone dzieworódki. Gatunek wschodnioeuropejski, rozszerzający stopniowo swój zasięg w kierunku zachodnim. W Polsce pojawił się dopiero w połowie lat sześćdziesiątych i znany był dotąd tylko z północnej części kraju (Białowieża, Warszawa, Olsztyn, Poznań).

51. *Therioaphis trifolii* (MONELL). Chrzanów, 17 VI 1967, na liściach koni czyny polnej (*Trifolium arvense*), bezskrzydłe i uskrzydłone dzieworódki; na liściach lucerny (*Medicago media*), uskrzydłone dzieworódki. Prawdopodobnie dość pospolity w całym kraju, ale notowany dotąd głównie z północnej Polski.

52. *Subsaltusaphis ornata* (THEOBALD). Chrzanów, 18 VI 1967, na turzycy siwej (*Carex glauca*), bezskrzydłe dzieworódki; Trzebinia pow. Chrzanów, 20 VI 1967, na liściach turzycy błotnej (*Carex acutiformis*), bezskrzydłe dzieworódki. U nas znany dotąd tylko z okolic Olsztyna i Poznania.

53. *Saltusaphis iberica* (BÖRNER). Chrzanów, 19 VI 1967, bezskrzydłe dzieworódki i larwy wytrząśnięte z turzycy owłosionej (*Carex hirta*); Trzebinia pow. Chrzanów, 20 VI 1967, na liściach turzycy owłosionej (*C. hirta*), bezskrzydłe dzieworódki. Gatunek dość rzadki, znany u nas zaledwie z pięciu stanowisk w północnej części kraju.

Aphididae

54. *Pterocomma jacksoni* THEOBALD. Chrzanów, 23 VIII 1967, na leżących na ziemi gałązkach wikliny (*Salix purpurea*), bezskrzydłe dzieworódki odwiedzone przez mrówki; 2 X 1967, na młodych gałązkach iwy (*Salix caprea*), bezskrzydłe dzieworódki i bezskrzydłe samce. Znany u nas zaledwie z kilkunastu stanowisk, głównie w północnej części kraju.

55. *Pterocomma pilosum* BUCKTON. Chrzanów, 19 IX 1966, u nasady gałązek wikliny (*Salix purpurea*), pod przykryciem z grudek ziemi naniesionych przez mrówki, bezskrzydłe dzieworódki. U nas notowany zaledwie z kilku stanowisk rozproszonych w północnej części kraju, z których większość leży już poza zwartym zasięgiem tego gatunku.

56. *Hyalopterus pruni* (GEOFFROY). Borowiec pow. Chrzanów, 19 IX 1966, na górnej stronie liści trzciny (*Phragmites communis*), bezskrzydłe dzieworódki; Chrzanów, 17 VI 1967, na dolnej stronie młodych liści tarniny (*Prunus spinosa*), bezskrzydłe dzieworódki. Gatunek pospolity w całym kraju, notowany jako szkodnik śliwy i wektor chorób wirusowych.

57. *Rhopalosiphum maidis* (FITCH). Trzebinia pow. Chrzanów, 16 VIII 1967, na obu stronach liści i na źdźble pod kwiatostanem włośnicy zielonej (*Setaria viridis*), bezskrzydłe i uskrzydłone dzieworódki. U nas dość rzadki, znany zaledwie z kilku stanowisk.

58. *Rhopalosiphum padi* (LINNAEUS). Chrzanów, 19 VI 1967, w kwiatostanach sitowia leśnego (*Scirpus sylvaticus*) i na źdźble pod kwiatostanem wyczyńca kolankowatego (*Alopecurus geniculatus*), bezskrzydłe dzieworódki. Gatunek kosmopolityczny, u nas pospolity na czeremchach i trawach. Notowany jako szkodnik zbóż i wektor kilku chorób wirusowych roślin.

59. *Paraschizaphis caricis* (SCHOUTEDEN). Chrzanów, 22 VIII 1967, w pochwach i na blaszkach liściowych turzycy owłosionej (*Carex hirta*), bezskrzydłe dzieworódki odwiedzane przez mrówki. Prawdopodobnie występuje w całej Polsce, ale znany dotąd tylko z kilku stanowisk na północy kraju.

60. *Paraschizaphis scirpi* (PASSERINI). Trzebinia pow. Chrzanów, 20 VI 1967, na dolnej stronie i w pachwinach liści pałki szerokolistnej (*Typha latifolia*), bezskrzydłe dzieworódki. Gatunek dość rzadki, znany u nas dotąd tylko z kilku stanowisk.

61. *Schizaphis agrostis* HILLE RIS LAMBERS. Chrzanów, 19 VI 1967, bezskrzydłe dzieworódki wytrzęsione z mietlicy psiej (*Agrostis canina*) i wiechliny spłaszczonej (*Poa compressa*). Gatunek słabo pozany i trudny do odróżnienia od innych gatunków kompleksu „graminum”. U nas znany był dotąd tylko z Olsztyna.

62. *Schizaphis holci* HILLE RIS LAMBERS. Chrzanów, 19 VI 1967 i Trzebinia pow. Chrzanów, 20 VI 1967, bezskrzydłe i jedna uskrzydłona dzieworódka wytrzęsione z kłosówki wełnistej (*Holcus lanatus*). Podobnie jak poprzedni, należy do trudnego pod względem taksonomicznym kompleksu „graminum” i znany był u nas dotąd tylko z Poznania.

63. *Schizaphis weingaertneriae* HILLE RIS LAMBERS. Chrzanów, 16 VI 1967 i Borowiec pow. Chrzanów, 17 VI 1967, na liściach i źdźbłach szczotliczy siwej (*Corynephorus canescens*), bezskrzydłe i uskrzydłone dzieworódki. Gatunek psammofilny o charakterze subatlantyckim. U nas znany dotąd tylko z kilku stanowisk na północy kraju.

64. *Euschizaphis palustris* (THEOBALD). Trzebinia pow. Chrzanów, 20 VI 1967, w kwiatostanach świbki błotnej (*Triglochin palustris*), bezskrzydłe dzieworódki; 26 VIII 1967, na zielonych owocach i szypułkach situ (*Juncus* sp.), bezskrzydłe dzieworódki. Gatunek dość rzadki, znany u nas dotąd tylko z rezerwatu Chlebowo pow. Oborniki w Wielkopolsce.

65. *Aphis acanthi* SCHRANK. Szczakowa pow. Chrzanów, 16 VI 1967, na szczytach młodych pędów ostrożnia polnego (*Cirsium arvense*), bezskrzydłe dzieworódki. Gatunek znany u nas zaledwie z trzech stanowisk, ale przeważnie nie odróżniany od *Aphis fabae* SCOP. i *A. solanella* THEOB. Prawdopodobnie pospolity w całym kraju.

*66. *Aphis acanthoides* BÖRNER. Chrzanów, 17 VI 1969, na szczytach pędów i liściach ostu nastroszonego (*Carduus acanthoides*), uskrzydłona i liczne

bezskrzydłe dzieworódki. Gatunek nowy dla fauny Polski, znany dotąd tylko z Europy.

67. *Aphis acetosae* LINNAEUS. Borowiec pow. Chrzanów, 17 VI 1967, na dolnej stronie liści szczawiu zwyczajnego (*Rumex acetosa*), bezskrzydłe i uskrzydłone dzieworódki; Chrzanów, 17 VI 1967, u podstawy pędów szczawiu polnego (*Rumex acetosella*), bezskrzydłe dzieworódki; 18 VI 1967, na ogonkach liściowych i najniższych, przyziemnych częściach szczawiu zwyczajnego (*Rumex acetosa*), bezskrzydłe i uskrzydłone dzieworódki pod przykryciem z grudek piasku naniesionych przez mrówki; 23 VIII 1967, u nasady łodygi i na podziemnych rozłogach szczawiu polnego (*R. acetosella*), bezskrzydłe dzieworódki. Gatunek dość pospolity w całym kraju, ale słabo poznany, wymagający rewizji taksonomicznej. Między populacjami ze szczawiu polnego a populacjami ze szczawiu zwyczajnego istnieją wyraźne i stałe różnice morfologiczne.

68. *Aphis balloticola* SZELEGIEWICZ. Chrzanów, 16 VI 1967, na wierzchołku pędu mierznicy czarnej (*Ballota nigra*), larwy różnych stadiów rozwojowych. U nas bardzo rzadki i notowany dotąd tylko z dwóch stanowisk na północy kraju.

69. *Aphis chloris* KOCH. Chrzanów, 18 IX 1966, na korzeniach i u nasady pędów dziurawca (*Hypericum perforatum*), bezskrzydłe dzieworódki. Gatunek dość pospolity w całym kraju.

70. *Aphis clinopodii* PASSERINI. Chrzanów, 18 IX 1966, na podziemnych częściach czyścicy storzyszka (*Calamintha vulgaris*), bezskrzydłe dzieworódki; 17 VI 1969, na szczytach pędów czyścicy (*C. vulgaris*), bezskrzydłe dzieworódki. Gatunek ciepłolubny i dość rzadki, znany u nas dotąd zaledwie z trzech stanowisk.

*71. *Aphis comosa* (BÖRNER). Chrzanów, 18 VIII 1967, u nasady łodygi nostrzyka żółtego (*Melilotus officinalis*), bezskrzydłe dzieworódki; 23 VIII 1967, na całej łodydze od nasady aż po kwiatostan nostrzyka białego (*Melilotus albus*), bezskrzydłe dzieworódki odwiedzane przez mrówki. Gatunek nowy dla fauny Polski i do niedawna stałe mylony z innymi. Mszyce podawane dotąd pod tą nazwą z Polski należą do innego gatunku (*A. pseudocomosa*).

72. *Aphis confusa* (WALKER). Chrzanów, 17 VI 1967, na łodydze świerzbiecy polnej (*Knautia arvensis*) i u nasady łodygi driakwi żółtawej (*Scabiosa ochroleuca*), bezskrzydłe dzieworódki odwiedzane przez mrówki; 21 VIII 1967, na dolnej stronie liści i ogonkach liściowych driakwi żółtawej (*S. ochroleuca*), bezskrzydłe dzieworódki. Prawdopodobnie dość pospolity w całej Polsce, ale notowany dotąd tylko z kilku stanowisk.

73. *Aphis craccae* LINNAEUS. Chrzanów, 18 IX 1966, na szczytach pędów wyki ptasiej (*Vicia cracca*), uskrzydłona i liczne bezskrzydłe dzieworódki. Dość pospolity gatunek w całym kraju, występujący na łąkach i pastwiskach.

74. *Aphis craccivora craccivora* KOCH. W okolicach Chrzanowa bardzo pospolity (10 próbek) i znaleziony na następujących roślinach: *Robinia pseudacacia*, *Sarothamnus scoparius*, *Capsella bursa-pastoris*, *Coronilla varia*, *Lotus cornicu-*

latus, *Lepidium ruderales*, *Melilotus albus* i *Fragaria vesca*. Pospolity w całym kraju szkodnik roślin motylkowatych i wektor kilkunastu chorób wirusowych roślin.

*75. *Aphis craccivora loti* KALTENBACH. Trzebinia pow. Chrzanów, 1 X 1967, u nasady łodygi lucerny nerkowatej (*Medicago lupulina*), bezskrzydłe dzieworódki, samice amfigoniczne i bezskrzydłe samce. Podgatunek nowy dla fauny Polski. Podawane dotąd pod nazwą „*loti*” okazy z Polski należą do innego gatunku (*A. lotiradicis*).

76. *Aphis epilobii* KALTENBACH. Chrzanów, 19 VIII 1967, na zielonych owocach wierzbownicy górskiej (*Epilobium montanum*), bezskrzydłe dzieworódki. Prawdopodobnie dość pospolity w całej Polsce, ale notowany dotąd tylko z kilkunastu stanowisk.

77. *Aphis epipactis* THEOBALD. Chrzanów, 19 VIII 1967, w kwiatostanach kruszczyka rdzawoczerwonego (*Epipactis atropurpurea*), bezskrzydłe dzieworódki. Gatunek ten jest nowy dla południowej Polski, znany był dotąd jedynie z kilku stanowisk na Pobrzeżu Bałtyku.

78. *Aphis erigerontis* HOLMAN. Chrzanów, 23 VIII 1967, u nasady łodygi i na korzeniach przymiotna ostrego (*Erigeron acer*), bezskrzydłe dzieworódki. Gatunek dość rzadki, znany u nas tylko z dwóch stanowisk na Mazurach, a poza Polską wykazany jedynie z NRD i Czechosłowacji.

79. *Aphis euphorbiae* KALTENBACH. Chrzanów, 17 VI 1967 i 22 VIII 1967, u nasady łodygi i w kwiatostanach wilczomlecza sosenki (*Euphorbia cyparissiae*), bezskrzydłe dzieworódki odwiedzane przez mrówki; 20 VIII 1967, na wilczomleczu obrotnym (*Euphorbia helioscopia*), bezskrzydłe dzieworódki. Gatunek dość rzadki, ale prawdopodobnie rozmieszczony w całej Polsce. Notowany dotąd zaledwie z kilku stanowisk, zazwyczaj na miejscach suchych i dobrze nasłonecznionych.

80. *Aphis fabae* SCOPOLI. W okolicach Chrzanowa (Borowiec, Trzebinia, Szczakowa) i w samym Chrzanowie bardzo pospolity (12 próbek), znaleziony na następujących roślinach: *Chenopodium album*, *Berteroa incana*, *Aethusa cynapium*, *Galium mollugo*, *Philadelphus coronarius*, *Vicia faba*, *Urtica urens*, *Matricaria discoidea*, *Papaver rhoeas*, *Heracleum sphondylium* i *Evonymus verrucosa*. Pospolity w całym kraju szkodnik, notowany także jako wektor chorób wirusowych.

81. *Aphis farinosa* GMELIN. W Chrzanowie i Trzebini oraz Borowcu dość pospolity (6 próbek), znaleziony na następujących roślinach: *Salix alba*, *S. caprea*, *S. cinerea*, *S. fragilis* i *S. purpurea*. Pospolity w całym kraju od Bałtyku po Karpaty.

82. *Aphis forbesi* WEED. Chrzanów, 23 VIII 1967, na ogonkach liściowych poziomki pospolitej (*Fragaria vesca*), bezskrzydłe dzieworódki. W Polsce dość pospolity i notowany jako szkodnik truskawek oraz wektor chorób wirusowych.

83. *Aphis frangulae* KALTENBACH. Trzebinia pow. Chrzanów, 26 VIII 1967,

na szypułkach kwiatów i owoców, na ogonkach liściowych i szczytach młodych pędów kruszyny (*Frangula alnus*), bezskrzydłe dzieworódki; Chrzanów, 19 VI 1967, na szczytach młodych gałązek kruszyny (*F. alnus*), bezskrzydłe i uskrzydłone dzieworódki; 18 VIII 1967, na zielonych owocach wierzbowki kiprzycy (*Chamaenerion angustifolium*), bezskrzydłe dzieworódki. Pospolity w całym kraju i wszędzie dość liczny.

84. *Aphis galiiscabri* SCHRANK. Borowiec pow. Chrzanów, 18 VI 1967, na szczytach pędów przytulii pospolitej (*Galium mollugo*), bezskrzydłe i uskrzydłone dzieworódki. Rozmieszczenie w Polsce słabo poznane. Wykazywany głównie przez zooecydiologów, ale dane te są niepewne. Przez afidologów notowany dotąd tylko z Olsztyna i Poznania.

85. *Aphis genistae* SCOPOLI. Chrzanów, 16 VI 1967, na szczytach pędów janowca barwierskiego (*Genista tinctoria*), bezskrzydłe i uskrzydłone dzieworódki. Znany u nas zaledwie z kilku stanowisk, ale prawdopodobnie szeroko rozmieszczony w całym kraju, choć lokalnie rzadki.

86. *Aphis grossularie* KALTENBACH. Trzebinia pow. Chrzanów, 20 VI 1967, na szczytach młodych pędów porzeczki złotej (*Ribes aureus*) pod osłoną odgiętych w dół liści, bezskrzydłe dzieworódki. Pospolity w całym kraju szkodnik agrestu.

87. *Aphis helianthemii* FERRARI. Chrzanów, 16 VI 1967, na szczytach pędów posłonka pospolitego (*Helianthemum ovatum*), uskrzydłone i bezskrzydłe dzieworódki. Bardzo rzadki gatunek, notowany u nas dotąd tylko z Przemysła, ale prawdopodobnie występujący lokalnie w całej południowej części kraju.

88. *Aphis hypochoeridis* (BÖRNER). Chrzanów, 18 VIII i 21 VIII 1967, u nasady lodygi, na ogonkach liściowych i dolnej stronie liści prosieniecznika szorstkiego (*Hypochoeris radicata*), bezskrzydłe dzieworódki odwiedzane przez mrówki. Znany u nas dotąd tylko z kilku stanowisk, ale prawdopodobnie dość pospolity na łąkach i pastwiskach w całym kraju.

89. *Aphis intybi* KOCH. Chrzanów, 17 VI 1967, u nasady ogonków liściowych cykorii podróżnika (*Cichorium intybus*), bezskrzydłe dzieworódki pod gruzelkami ziemi naniesionymi przez mrówki. Gatunek dość pospolity na miedzach, przydrożach i wzdłuż torów kolejowych, ale notowany dotąd tylko z niewielu stanowisk.

90. *Aphis klimeschi* (BÖRNER). Borowiec pow. Chrzanów, 18 VI 1967, u nasady pędów i na korzeniach przelotu pospolitego (*Anthyllis vulneraria*), bezskrzydła dzieworódka wraz z larwami. Bardzo rzadki gatunek termofilny, znany u nas tylko z okolic Szczytna.

91. *Aphis lambersi* (BÖRNER). Chrzanów, 21 VIII 1967, u nasady lodygi marchwi (*Daucus carota*), bezskrzydłe dzieworódki odwiedzane przez mrówki. Prawdopodobnie rozmieszczony w całym kraju, ale znany dotąd tylko z kilku stanowisk na niżu i w wyżynnej części Polski.

92. *Aphis leontodontis* (BÖRNER). Chrzanów, 24 VIII 1967, u nasady rozetki liściowej brodawnika zwyczajnego (*Leontodon hispidus*), bezskrzydłe dziewo-

ródki. U nas dość rzadki, notowany dotąd zaledwie z trzech stanowisk na północy kraju.

93. *Aphis longini* HUCULAK. Trzebinia pow. Chrzanów, 26 VIII 1967, u podstawy pędów świerzbicy polnej (*Knautia arvensis*), bezskrzydłe i uskrzydłone dzieworódki. Gatunek opisany niedawno z okolic Chrzanowa, wykazany poza tym tylko z Czechosłowacji.

94. *Aphis lotiradicis* STROYAN. Chrzanów, 14 VIII 1967, na szyjce korzeniowej komonicy zwyczajnej (*Lotus corniculatus*), bezskrzydłe dzieworódki odwiedzane przez mrówki. Gatunek dość rzadki, notowany u nas dotąd tylko z dwóch stanowisk na Mazurach (jako *Aphis loti*).

95. *Aphis mirifica* (BÖRNER). Chrzanów, 19 VIII i 24 VIII 1967, u podstawy łodygi i na szyjce korzeniowej wierzbówki koprzyca (*Chamaenerion angustifolium*), bezskrzydłe dzieworódki odwiedzane przez mrówki. Dość częsty w północnej części kraju w borach sosnowych, zwłaszcza na porębach i innych prześwietlonych miejscach. Z południa kraju dotąd nie notowany.

96. *Aphis nasturtii* KALTENBACH. Chrzanów, 16 VI 1967, w kwiatostanach pieprzycznika przydrożnego (*Cardaria draba*), bezskrzydłe dzieworódki i larwy; 17 VI 1967, w kwiatostanie rzepichy leśnej (*Rorippa sylvestris*), bezskrzydłe i uskrzydłone dzieworódki; Borowiec pow. Chrzanów, 17 VI 1967, w kwiatostanach pylenia przydrożnego (*Berteroa incana*), bezskrzydłe dzieworódki; Trzebinia pow. Chrzanów, 20 VI 1967, pod kwiatami jaskra ostrego (*Ranunculus acer*) bezskrzydłe dzieworódki. Pospolity w całej Polsce, odpowiedzialny za szerzenie się chorób wirusowych ziemniaka. W okolicach Chrzanowa bardzo częsty.

97. *Aphis plantaginis* GOETZE. Chrzanów, 21 VIII 1967, u nasady ogonków liściowych babki zwyczajnej (*Plantago maior*), bezskrzydłe i uskrzydłone dzieworódki odwiedzane przez mrówki. U nas prawdopodobnie dość pospolity, ale znany dotąd tylko z kilku stanowisk rozproszonych w całym kraju.

98. *Aphis polygonata* (NEVSKY). Trzebinia pow. Chrzanów, 16 VIII 1967, na górnej części łodygi rdestu (*Polygonum heterophyllum*), bezskrzydłe dzieworódki. Znany u nas dotąd tylko z kilku stanowisk w północnej części kraju, ale rozmieszczony prawdopodobnie w całej Polsce, choć lokalnie rzadki.

99. *Aphis pomi* DEGEER. W Chrzanowie i okolicy bardzo pospolity (7 próbek), znaleziony na następujących roślinach: *Malus domestica*, *Crataegus* sp., *C. monogyna*, *Sorbus aucuparia* i *Cotonoaster acutifolia*. Pospolity w całym kraju szkodnik jabłoni i grusz, notowany także jako wektor chorób wirusowych.

100. *Aphis poterii* (BÖRNER). Chrzanów, 18 VI 1967, u nasady łodygi krwiościągę mniejszego (*Sanguisorba minor*), bezskrzydłe dzieworódki odwiedzane przez mrówki. Bardzo rzadki, termofilny gatunek znany u nas dotąd wyłącznie z Pienin i prawdopodobnie ograniczony w występowaniu do południowej części kraju.

101. *Aphis proffti* (BÖRNER). Chrzanów, 18 IX 1966, na dolnej stronie liści rzepiku pospolitego (*Agrimonia eupatoria*), bezskrzydłe dzieworódki. Bar-

dzo rzadki, prawdopodobnie ciepłolubny gatunek, znany u nas dotąd wyłącznie z Olsztyna.

102. *Aphis pseudocomosa* STROYAN (= *Aphis falki* HOFFMANN, **syn. nov.!**) Chrzanów, 19 VI 1967, na łądze i liściach groszku żółtego (*Lathyrus pratensis*), bezskrzydłe dzieworódki. Gatunek mylony dotąd stale z *Aphis comosa* (BÖRN.) i pod tą nazwą notowany u nas z trzech zaledwie stanowisk na północy kraju.

103. *Aphis roepkei* (HILLE RIS LAMBERS). Chrzanów, 19 VIII 1967, na ogonkach liściowych i u nasady pędów pięciornika rozłogowego (*Potentilla reptans*), bezskrzydłe dzieworódki. Z południowej części kraju dotąd nie notowany, znany tylko z Warszawy.

104. *Aphis ruborum* (BÖRNER). Chrzanów, 18 IX 1966, na dolnej stronie liści jeżyny popielicy (*Rubus caesius*) i jeżyny fałdowanej (*R. plicatus*), bezskrzydłe dzieworódki. Dość pospolity w całym kraju, notowany jako wektor chorób wirusowych.

105. *Aphis rumicis* LINNAEUS. Chrzanów, 18 IX 1966, na dolnej stronie silnie skrzywionych w dół liści szczawiu tępolistnego (*Rumex obtusifolius*), bezskrzydłe dzieworódki. Dość pospolity w całej Polsce, ale do niedawna mylony często z innymi gatunkami.

106. *Aphis sambuci* LINNAEUS. Chrzanów, 19 IX 1966, na szyjce korzeniowej bniecu białego (*Melandrium album*), bezskrzydłe dzieworódki; 17 VI 1967, na dolnej stronie liści bzu czarnego (*Sambucus nigra*), bezskrzydłe dzieworódki; 23 VIII 1967, u nasady łądy lepniczy rozdętej (*Silene inflata*), bezskrzydłe dzieworódki odwiedzane przez mrówki; 24 VIII 1967, na korzeniach i szyjce korzeniowej lepniczy zwisłej (*Silene nutans*), bezskrzydłe dzieworódki odwiedzane przez mrówki. Pospolity w całym kraju, migruje z bżów na korzenie szczawów i roślin goździkowatych.

*107. *Aphis sanguisorbae* SCHRANK. Chrzanów, 26 VIII 1967, u nasady łądy i na ogonkach odziomkowych liści krwiościagu lekarskiego (*Sanguisorba officinalis*), bezskrzydłe dzieworódki odwiedzane przez mrówki. Gatunek nowy dla fauny Polski, szeroko rozmieszczony w Palearktyce; występuje głównie na wilgotnych łąkach.

108. *Aphis sarothamni* FRANSSSEN. Chrzanów, 23 VIII 1967, u nasady zdrewniałych łądy żarnowca (*Sarothamnus scoparius*), bezskrzydłe dzieworódki odwiedzane przez mrówki; 2 X 1967, u nasady pędów żarnowca (*S. scoparius*), bezskrzydłe dzieworódki, samce amfigoniczne i bezskrzydłe samce. U nas prawdopodobnie dość pospolity, ale znany dotąd tylko z kilku stanowisk.

109. *Aphis scaliai scaliai* DEL GUERCIO. Chrzanów, 18 IX 1966, na korzeniach i u nasady pędów koniczyny łąkowej (*Trifolium pratense*), bezskrzydłe dzieworódki i samica amfigoniczna odwiedzane przez mrówki; 17 VI 1967, u podstawy pędów koniczyny różnoogonkowej (*Trifolium campestre*), bezskrzydłe dzieworódki odwiedzane przez mrówki; 18 VIII 1967, u nasady łądy koniczyny złocistożółtej (*T. strepens*), bezskrzydłe dzieworódki. Gatunek ciepło-

lubny, u nas dość rzadki i notowany dotąd tylko z trzech stanowiska w północnej części kraju. W okolicach Chrzanowa dość pospolity.

110. *Aphis scaliai arenaria* HOFFMANN. Chrzanów, 18 VIII 1967, u nasady łodygi lucerny nerkowatej (*Medicago lupulina*), bezskrzydłe dzieworódki; 2 X 1967, u nasady pędów lucerny nerkowatej (*M. lupulina*), bezskrzydłe dzieworódki, samice amfigoniczne i bezskrzydłe samce. Rzadki podgatunek ciepłolubny, notowany u nas (pod nazwą *A. medicaginis* KOCH) dotąd tylko z Olsztyna.

111. *Aphis serpylli* KOCH. Chrzanów, 18 VI 1967, na szczytach łodyżek pod osłoną odgiętych w dół liści macierzanki zwyczajnej (*Thymus pulegioides*), bezskrzydłe dzieworódki. Dość rzadki termo- i psammofilny gatunek, notowany u nas zaledwie z kilku stanowisk. Ze względu na swe niewielkie wymiary i dość skryty tryb życia łatwy do przeoczenia.

112. *Aphis spiraeaphaga* F.P. MÜLLER. Chrzanów, 19 VI 1967, na szczytach gałązek tawuły (*Spiraea* sp. hort.), bezskrzydłe dzieworódki. Gatunek centralno-azjatycki, który pojawił się w Europie Środkowej pod koniec lat pięćdziesiątych i szybko rozprzestrzenił się aż po Atlantyk. U nas występuje głównie w parkach na hodowanych gatunkach tawuły.

113. *Aphis subnitida* (BÖRNER). Chrzanów, 31 VII 1967, u nasady łodygi biedrzeńca mniejszego (*Pimpinella saxifraga*), bezskrzydłe dzieworódki odwiedzane przez mrówki. Rzadki, ciepłolubny gatunek, znany u nas zaledwie z Mazur i podnóża Babiej Góry.

114. *Aphis taraxacicola* (BÖRNER). Chrzanów, 17 VI 1966, u nasady łodygi i ogonków liściowych mniszka lekarskiego (*Taraxacum officinale*), bezskrzydłe dzieworódki pod przykryciem z grudek ziemi naniesionych przez mrówki; 24 VIII 1967, na szyjce korzeniowej mniszka (*T. officinale*), bezskrzydłe dzieworódki odwiedzane przez mrówki. Gatunek dość pospolity w całym kraju, bez znaczenia gospodarczego.

115. *Aphis thomasi* (BÖRNER). Chrzanów, 16 VI 1967, na dolnej części pędu i na ogonkach liściowych driakwi żółtawej (*Scabiosa ochroleuca*), uskrzydłone i bezskrzydłe dzieworódki. Dość rzadki, ciepłolubny gatunek, znany u nas dotąd tylko z dwóch stanowisk na północy kraju.

116. *Aphis tormentillae* PASSERINI. Chrzanów, 17 VI 1967, na ogonkach liściowych pięciornika (*Potentilla erecta*), uskrzydłone i bezskrzydłe dzieworódki; na łodydze pięciornika srebrnego (*Potentilla argentea*), bezskrzydłe i uskrzydłone dzieworódki. Dość rzadki gatunek wilgociolubny, znany u nas dotąd tylko z dwóch stanowisk w północnej części kraju.

117. *Aphis urticata* FABRICIUS. Borowiec pow. Chrzanów, 17 VI 1967, na szczytach młodych łodyg pokrzywy (*Urtica dioica*), bezskrzydłe dzieworódki. Pospolity w całym kraju, zwłaszcza w siedliskach ruderalnych.

118. *Aphis vaccinii* (BÖRNER). Kąty pow. Chrzanów, 25 VIII 1967, na szczytach pędów pijanicy (*Vaccinium uliginosum*), bezskrzydłe dzieworódki. Gatunek związany głównie z torfowiskami i borami bagiennymi, znany u nas zaledwie z kilku stanowisk.

119. *Aphis vandergooti* (BÖRNER). Chrzanów, 18 IX 1966, na korzeniach i u nasady pędów krwawnika (*Achillea millefolium*), bezskrzydłe dzieworódki odwiedzane przez mrówki. Gatunek związany z roślinami z rodziny złożonych i dość pospolity w całej Polsce.

120. *Aphis verticillatae* (BÖRNER). Chrzanów, 18 IX 1966, na dolnej stronie liści szalwi okrągowej (*Salvia verticillata*), bezskrzydłe dzieworódki. Gatunek kserotermofilny, notowany u nas dotąd tylko z Krzyżanowic nad Nidą i Suszu na Mazurach.

*121. *Debilisiphon seselii* BOZHKO. Chrzanów, 19 VIII 1967, u podstawy łodygi i na ogonkach liściowych żebrzycy rocznej (*Seseli annuum*), bezskrzydłe dzieworódki. Gatunek nowy dla fauny Polski, znany dotąd tylko z Ukrainy i Czechosłowacji.

122. *Protaphis carlinae* (BÖRNER). Borowiec pow. Chrzanów, 19 IX 1966, na ogonkach dolnych liści dziewięciślu pospolitego (*Carlina vulgaris*), bezskrzydłe dzieworódki, samice amfigoniczne i bezskrzydły samiec odwiedzane przez mrówki; Chrzanów, 17 VIII 1967, na łodydze i dolnej stronie liści dziewięciślu pospolitego (*C. vulgaris*), bezskrzydłe dzieworódki odwiedzane przez mrówki; 22 VIII 1967, na listkach okrywy koszyczka dziewięciślu bezłodygowego (*Carlina acaulis*), bezskrzydłe dzieworódki pod przykryciem z grudek piasku naniesionych przez mrówki. W okolicach Chrzanowa dość częsty i prawdopodobnie szeroko rozmieszczony w południowej Polsce. Na północy kraju bardzo rzadki i znany dotąd wyłącznie z Olsztyna.

123. *Protaphis elongata* (NEVSKY)(?). Chrzanów, 1 X 1967, na korzeniach bylicy polnej (*Artemisia campestris*), samice amfigoniczne i bezskrzydły samiec. Oznaczenie niepewne. Okazy z Chrzanowa miały czarne oczy (!), podczas gdy znane dotąd okazy z Olsztyna, Warszawy i okolic Pińczowa mają oczy czerwone. Opisany z Azji Środkowej *Protaphis elongata* charakteryzuje się między innymi posiadaniem czerwonych oczu. Być może, że europejskie populacje z korzeni bylicy polnej nie są identyczne ze środkowoazjatyckimi, ale cała ta grupa wymaga gruntownej rewizji taksonomicznej.

*124. *Protaphis striata* HILLE RIS LAMBERS. Chrzanów, 18 VIII 1967, u nasady rozetki liściowej brodawnika zwyczajnego (*Leontodon hispidus*), bezskrzydłe dzieworódki; 1 X 1967, na korzeniach prosienicznika szorstkiego (*Hypochoeris radicata*), bezskrzydłe dzieworódki. Gatunek nowy dla fauny Polski, znany dotąd tylko z Włoch i Czechosłowacji.

125. *Cryptosiphum artemisiae* BUCKTON. Szczakowa pow. Chrzanów, 16 VI 1967, w czerwonych wyroślach na liściach bylicy pospolitej (*Artemisia vulgaris*), bezskrzydłe dzieworódki. Gatunek synantropijny, pospolity w całym kraju.

126. *Anuraphis farfarae* (KOCH). Chrzanów, 17 VI 1967, na szyjce korzeniowej podbiału (*Tussilago farfara*), bezskrzydłe dzieworódki odwiedzane przez mrówki. Dość pospolity w całym kraju, migruje z gruszy na podziemne części podbiału i lepiężnika.

*127. *Dysaphis angelicae* (KOCH). Chrzanów, 20 VIII 1967, u podstawy

łodygi i w pochwach liści dzięgielu leśnego (*Angelica sylvestris*), bezskrzydłe dzieworódki; 23 VIII 1967, u nasady łodygi dzięgielu (*A. sylvestris*), bezskrzydłe dzieworódki. Gatunek szeroko rozmieszczony w Europie, ale z Polski dotąd nie notowany. Migruje z głogu na podziemne części dzięgielu leśnego.

128. *Dysaphis bononii* (HILLE RIS LAMBERS). Trzebinia pow. Chrzanów, 20 VI 1967, w pochwach liściowych pasternaku zwyczajnego (*Pastinaca sativa*), bezskrzydłe dzieworódki. Znany u nas dotąd tylko z kilku stanowisk, ale prawdopodobnie dość pospolity.

129. *Dysaphis brancoi* (BÖRNER), Chrzanów, 17 VI 1967, w pozwijanych ku dołowi, silnie poskręcanych i krwistoczerwono zabarwionych liściach jabłoni (*Malus domestica*), bezskrzydłe dzieworódki. Gatunek bardzo rzadki, znany u nas dotąd wyłącznie z Warszawy.

130. *Dysaphis crataegi* (KALTENBACH). Chrzanów, 17 i 23 VIII 1967, na szyjce korzeniowej marchwi (*Daucus carota*), bezskrzydłe dzieworódki odwiedzane przez mrówki; 1 X 1967, na dolnej stronie liści głogu (*Crataegus* sp.), uskrzydłone reemigrantki i samce. Dość pospolity w całym kraju, notowany jako szkodnik marchwi nasiennej.

131. *Dysaphis krumboltzi* F.P. MÜLLER. Chrzanów, 18 VIII 1967, na korzeniach i u nasady łodygi kozłka lekarskiego (*Valeriana officinalis*), bezskrzydłe dzieworódki odwiedzane przez mrówki. Gatunek niedawno opisany i prawdopodobnie dość rzadki, znany u nas dotąd tylko z Olsztyna.

132. *Dysaphis lappae cirsii* (BÖRNER). Chrzanów, 25 VIII 1967, na szyjce korzeniowej ostrożnia polnego (*Cirsium arvense*), bezskrzydłe dzieworódki odwiedzane przez mrówki. Podgatunek ten nie był dotąd notowany z południowej części kraju, znany był tylko z Krynicy Morskiej i Olsztyna.

133. *Dysaphis pyri* (BOYER DE FONSCOLOMBE). Chrzanów, 31 VII 1967, u nasady łodygi przytulii Schultesa (*Galium Schultesii*), bezskrzydłe dzieworódki. Rozmieszczony w całej Polsce, lokalnie nawet dość pospolity i notowany jako szkodnik gruszy.

134. *Dysaphis ranunculi* (KALTENBACH). Chrzanów, 24 VIII 1967, u nasady ogonków liściowych jaskra gajowego (*Ranunculus nemorosus*), bezskrzydłe dzieworódki; 2 X 1967, na korzeniach, u nasady łodygi i na przyziemnych liściach jaskra ostrego (*Ranunculus acer*), bezskrzydłe dzieworódki. Znany u nas dotąd zaledwie z trzech stanowisk, ale prawdopodobnie rozmieszczony w całej Polsce i dość pospolity.

135. *Dysaphis sorbi* (KALTENBACH). Chrzanów, 19 VI 1966, na ogonkach liściowych i dolnej stronie skręconych liści jarzębiny (*Sorbus aucuparia*), bezskrzydłe i uskrzydłone dzieworódki; Borowiec pow. Chrzanów, 18 VI 1967, w poskręcanych liściach jarzębiny (*S. aucuparia*), bezskrzydłe dzieworódki. Dość pospolity w całym kraju od Bałtyku po Karpaty. Migruje z jarzębiny na przyziemne części dzwonek i jasienca.

136. *Brachycaudus cardui* (LINNAEUS). Chrzanów, 18 IX 1966, na dolnej stronie liści żywokostu lekarskiego (*Symphytum officinale*), bezskrzydłe i uskrzy-

dłone dzieworódki; 16 VI 1967, na szczytowych pędach popłochu pospolitego (*Onopordon acanthium*), bezskrzydłe dzieworódki; 16 VI 1967, na łodydze krwawnika (*Achillea millefolium*), bezskrzydłe dzieworódki. Pospolity w całym kraju szkodnik śliw i wektor chorób wirusowych.

137. *Brachycaudus helichrysi* (KALTENBACH). Chrzanów, 16 VI 1967, w kielichach kwiatów i owoców szelężnika (*Alectrolophus minor*), uskrzydłona i bezskrzydłe dzieworódki; Borowiec pow. Chrzanów, 17 VI 1967, na szczytach pędów przymiotna kanadyjskiego (*Erigeron canadensis*), bezskrzydłe dzieworódki; Trzebinia pow. Chrzanów, 20 VI 1967, na szczytach pędów krwawnika (*Achillea millefolium*), bezskrzydłe i uskrzydłone dzieworódki. Gatunek pospolity w całej Polsce, notowany jako szkodnik roślin ozdobnych i wektor chorób wirusowych.

*138. *Brachycaudus lucifugus* F.P. MÜLLER. Chrzanów, 18 VIII 1967, na korzeniach babki wąskolistnej (*Plantago lanceolata*), bezskrzydłe dzieworódki. Gatunek nowy dla fauny Polski, o bliżej nie znanym rozmieszczeniu, ale prawdopodobnie szeroko rozmieszczony w Europie.

139. *Brachycaudus lychnidis* (LINNAEUS). Chrzanów, 16 VI 1967, w kwiatostanach i na szczytowych częściach łodyg bnieca białego (*Melandrium album*), bezskrzydłe dzieworódki. Pospolity w całym kraju, notowany jako wektor chorób wirusowych.

*140. *Brachycaudus mimeuri* REMAUDIÈRE. Chrzanów, 18 VIII 1967, u nasady łodygi świetlika wyprężonego (*Euphrasia stricta*), bezskrzydłe dzieworódki; na korzeniach, u nasady łodygi i w kwiatostanach zagorzałka późnego (*Odonites rubra*), bezskrzydłe dzieworódki. Gatunek nowy dla fauny Polski, znany dotąd z Francji, Czechosłowacji i Węgier.

141. *Brachycaudus* sp. Chrzanów, 17 VI 1967, na liściach lepnicy (*Silene inflata*), uskrzydłone i bezskrzydłe dzieworódki. Gatunek do niedawna nie odróżniany od *B. lychnidis* (L.). U nas dość pospolity, choć notowany dotąd tylko z kilku stanowisk.

142. *Brachycaudus rumexicolens* (PATCH). Chrzanów, 18 VI 1967, w kwiatostanach szczawiu polnego (*Rumex acetosella*), bezskrzydłe dzieworódki. Gatunek dość rzadki, znany dotąd tylko z kilku stanowisk w północnej części kraju.

143. *Brachycolus cerastii* (KALTENBACH). Trzebinia, pow. Chrzanów, 1 X 1967, w zniekształconych liściach szczytowych rogownicy polnej (*Cerastium arvense*), samice amfigoniczne i uskrzydłony samiec. W piśmiennictwie zoocydiologicznym wykazywany prawie z całego kraju. Dane te są jednak niepewne, gdyż podobne zniekształcenia powodują na rogownicy także koliszki. Pewne dane pochodzą dotąd wyłącznie z okolic Nidzicy na Mazurach.

144. *Hayhurstia atriplicis* (LINNAEUS). Chrzanów, 19 IX 1966, na górnej stronie zwiniętych rurkowato ku górze liści łobody rozłożystej (*Atriplex patulum*), bezskrzydłe dzieworódki; 31 VII 1967, w zwiniętych rurkowato liściach komosy białej (*Chenopodium album*), bezskrzydłe dzieworódki. Gatunek synantropijny, pospolity w całym kraju.

145. *Hayhurstia cucubali* (PASSERINI). Chrzanów, 18 IX 1966, na młodych liściach szczytowych bocznych pędów lepnicy rozdętej (*Silene inflata*), bezskrzydłe dzieworódki. Dość szeroko rozmieszczony w całym kraju, ale lokalnie nawet bardzo rzadki.

146. *Brevicoryne brassicae* (LINNAEUS). Chrzanów, 31 VII 1967, na szczytach pędów i w kwiatostanach stulisza pannońskiego (*Sisymbrium altissimum*), bezskrzydłe dzieworódki; 1 X 1967, na szczytach pędów gorczycy polnej (*Sinapis arvensis*), samice amfigoniczne; Trzebinia pow. Chrzanów, 16 VIII 1967, na szczytach młodych pędów dwurzędu wąskolistnego (*Diplotaxis tenuifolium*), bezskrzydłe i uskrzydłone dzieworódki. Pospolity w całym kraju szkodnik kapusty i roślin krzyżowych, notowany także jako wektor chorób wirusowych.

147. *Spatulophorus incanae* F.P. MÜLLER. Borowiec pow. Chrzanów, 17 VI 1967, w kwiatostanach pyłęńca pospolitego (*Berteroa incana*), bezskrzydłe dzieworódki. Gatunek dość rzadki, znany u nas dotąd tylko z kilku stanowisk na północy kraju.

148. *Lipaphis erysimi* (KALTENBACH). Borowiec pow. Chrzanów, 18 VI 1967, na zielonych łuszczynekach i ich szypułkach gęsiówki Hallera (*Arabis Halleri*), bezskrzydłe dzieworódki; Chrzanów, 17 VI 1967, w kwiatostanach rzepaku (*Brassica napus*), bezskrzydłe dzieworódki; 18 VI 1967, pod kwiatostanem stulisza pannońskiego (*Sisymbrium altissimum*), bezskrzydłe dzieworódki i nimfy; 1 X 1967, na szczytach pędów gorczycy polnej (*Sinapis arvensis*), bezskrzydłe dzieworódki. Gatunek kosmopolityczny, u nas wszędzie pospolity.

*149. *Lipaphis rossi* BÖRNER. Chrzanów, 18 VI 1967, na dolnej stronie liści gęsiówki szorstkowłosistej (*Arabis hirsuta*), bezskrzydła dzieworódka. Gatunek nowy dla fauny Polski, znany dotąd z zachodniej i środkowej Europy.

150. *Lipaphis ruderalis* BÖRNER. Chrzanów, 30 VII 1967, w kwiatostanach pieprzycy gestokwiatowej (*Lepidium densiflorum*), bezskrzydłe i uskrzydłone dzieworódki oraz nimfy. Gatunek ten znany był u nas dotąd tylko z trzech stanowisk w północnej części kraju. *Lepidium densiflorum* nie był dotąd notowany jako roślina żywicielska tej mszycy, która uchodziła za monofaga związanego wyłącznie z *Lepidium ruderales*.

151. *Semiaphis dauci* (FABRICIUS). Chrzanów, 19 VI 1967, w skędzierzawionych liściach marchwi (*Daucus carota*), bezskrzydłe dzieworódki. Dość pospolity szkodnik marchwi, szeroko rozpowszechniony w całym kraju.

152. *Hyadaphis foeniculi* (PASSERINI). Chrzanów, 16 VI 1967, na dolnej stronie podwiniętych liści wiciokrzewu (*Lonicera xylosteum*), bezskrzydłe dzieworódki, larwy i nimfy; 22 VIII 1967, w kwiatostanie olszewnika kminkolistnego (*Selinum carvifolium*), bezskrzydłe dzieworódki; 31 VII 1967, w kwiatostanie okrzyynu szerokolistnego (*Laserpitium latifolium*), bezskrzydłe dzieworódki. Dość pospolity w całym kraju; migruje z wiciokrzewów na rośliny baldaszkowe.

153. *Hydaphias hofmanni* BÖRNER. Trzebinia pow. Chrzanów, 26 VIII 1967, u nasady łodygi przytulii właściwej (*Galium verum*), bezskrzydłe dzieworódki. Dość rzadki, ciepłolubny gatunek, notowany u nas dotąd tylko z kilku stanowisk.

154. *Staegeriella necopinatum* (BÖRNER). Chrzanów, 19 VI 1967, w kwiatostanach przytulii pospolitej (*Galium mollugo*), bezskrzydłe dzieworódki. Bardzo rzadki, ciepłolubny gatunek, znany u nas dotąd tylko z Pienin i Wielkopolskiego Parku Narodowego.

155. *Hyalopteroides humilis* (WALKER). Trzebinia pow. Chrzanów, 20 VI 1967, na liściach kupkówki (*Dactylis glomerata*), bezskrzydłe dzieworódki. Z południowej części kraju dotąd nie notowany, ale prawdopodobnie także i tutaj dość pospolity.

156. *Coloradoa campestellae* OSSIANNILSSON. Chrzanów, 18 VI 1967, na liściach bylicy polnej (*Artemisia campestris*), bezskrzydłe dzieworódki. Gatunek bardzo rzadki, znany u nas dotąd jedynie z okolic Nidzicy na Mazurach.

157. *Longicaudus trirhodus* (WALKER). Chrzanów, 21 VIII 1967, na dolnej stronie odziomkowych liści orlika pospolitego (*Aquilegia vulgaris*), bezskrzydłe dzieworódki. Dość rzadki w całym kraju, migruje z róży na orlik i rutewkę.

158. *Myzaphis rosarum* (KALTENBACH). Chrzanów, 31 VII 1967, na dolnej stronie liści róży (*Rosa* sp. cult.), bezskrzydłe dzieworódki. Z południowej części kraju dotąd nie notowany, ale prawdopodobnie dość częsty w całym kraju.

159. *Chaetosiphon potentillae* (WALKER). Chrzanów, 19 VI 1967, na dolnej stronie liści pięciornika gęsiego (*Potentilla anserina*), liczne larwy. U nas znany dotąd tylko z kilku stanowisk rozproszonych w całym kraju, ale prawdopodobnie dość pospolity.

160. *Cavariella aegopodii* (SCOPOLI). Chrzanów, 16 VI 1967, w kwiatostanach podagrycznika pospolitego (*Aegopodium podagraria*), bezskrzydłe dzieworódki; Borowiec pow. Chrzanów, 17 VI 1967, na łodydze i liściach marchwi (*Daucus carota*), bezskrzydłe dzieworódki. Pospolity w całym kraju i notowany jako wektor chorób wirusowych.

161. *Cavariella konoii* TAKAHASHI. Chrzanów, 19 VI 1967, na końcach gałązek wikliny (*Salix purpurea*), bezskrzydłe i uskrzydłone dzieworódki oraz larwy i nimfy. Znany u nas zaledwie z kilku stanowisk i do niedawna nie odróżniany od innych gatunków, ale prawdopodobnie dość pospolity.

162. *Cavariella theobaldi* (GILLETTE et BRAGG). Chrzanów, 19 IX 1966, i 16 VI 1967, w kwiatostanach barszczu zwyczajnego (*Heracleum sphondylium*), bezskrzydłe dzieworódki; 19 VI 1967, na poskręcanych liściach pasternaku zwyczajnego (*Pastinaca sativa*), bezskrzydłe dzieworódki. Pospolity w całej Polsce, migruje z wierzb na różne rośliny z rodziny baldaszkowatych.

163. *Myzodes ajugae* (SCHOUTEDEN). Chrzanów, 18 VI 1967, w zwiniętych ku górze liściach dąbrówki rozłogowej (*Ajuga reptans*), bezskrzydłe dzieworódki i larwy. U nas dość częsty w podszyciu cienistych lasów, a lokalnie, np. w reglu dolnym Karpat, nawet pospolity.

164. *Myzodes ligustri* (MOSLEY). Szczakowa pow. Chrzanów, 16 VI 1967, w zwiniętych ku dołowi szczytowych liściach ligustru pospolitego (*Ligustrum vulgare*), bezskrzydłe dzieworódki. Pospolity w całym kraju, notowany jako wektor chorób wirusowych.

165. *Myzodes persicae* (SULZER). Chrzanów, 19 IX 1966, na liściach wilczomleczu sztywnego (*Euphorbia stricta*), bezskrzydłe dzieworódki; 17 VI 1967, na szczytach gałązek i młodych liściach kolcowoju szkarłatnego (*Lycium halimifolium*), bezskrzydłe dzieworódki; 18 VI 1967, na szczycie pędów pieprzycy gruzowej (*Lepidium ruderale*), bezskrzydłe dzieworódki; 2 X 1967, na liściu pokrzywy (*Urtica urens*), uskrzydłona reemigrantka. Pospolity w całym kraju szkodnik okopowych, warzyw i roślin ozdobnych oraz najpoważniejszy wektor chorób wirusowych.

166. *Myzus cerasi carasi* (FABRICIUS). Chrzanów, 16 VI 1967 i 18 VIII 1967, na szczytach gałązek i dolnej stronie pozwijanych liści czereśni (*Cerasus avium*), bezskrzydłe dzieworódki odwiedzane przez mrówki; 17 VI 1967, na łodydze przytulii właściwej (*Galium verum*), bezskrzydłe dzieworódki. Pospolity w całej Polsce szkodnik wiśni i czereśni oraz wektor chorób wirusowych.

*167. *Myzus cerasi veronicae* (WALKER). Chrzanów, 1 X 1967, na całej łodydze przytulii pospolitej (*Galium mollugo*), samice amfigoniczne i uskrzydłone samce. Podgatunek nowy dla fauny Polski, szeroko rozmieszczony w Europie. W odróżnieniu od podgatunku typowego jednodomny na przytulii.

168. *Myzus ornatus* LAING. Chrzanów, 2 X 1967, na liściach pokrzywy (*Urtica urens*), bezskrzydłe dzieworódki. U nas znany dotąd wyłącznie z Warszawy i Poznania, gdzie występuje tylko w szklarniach i pomieszczeniach zamkniętych. Okazuje się, że na południu kraju przechodzi w ciągu lata na rośliny rosnące poza szklarniami.

169. *Galiobium langei* (BÖRNER). Chrzanów, 16 VI 1967, na szczytach pędów przytulii pospolitej (*Galium mollugo*), uskrzydłone i bezskrzydłe dzieworódki oraz liczne nimfy odwiedzane przez mrówki. Dość rzadki, ciepłolubny gatunek, znany u nas z kilku zaledwie stanowisk (Wolin, okolice Olsztyna, Wieliczka, Pieniny, Przemyśl).

170. *Cryptomyzus galeopsidis* (KALTENBACH). Chrzanów, 19 IX 1966, na dolnej stronie liści poziewnika miękkowłosego (*Galeopsis pubescens*), bezskrzydłe dzieworódki. Dość pospolity w całym kraju, notowany jako wektor chorób wirusowych. Migruje z porzeczek na poziewniki.

171. *Cryptomyzus ribis* (LINNAEUS). Chrzanów, 20 VI 1967, na dolnej stronie wybrzuszonych i czerwono nabiegłych liści porzeczeki zwyczajnej (*Ribes vulgare*), bezskrzydłe dzieworódki; 31 VII 1967, w kwiatostanach czyśca błotnego (*Stachys palustris*), bezskrzydłe dzieworódki; Trzebinia pow. Chrzanów, 20 VI 1967, uskrzydłona dzieworódka zabłąkana na kostrzewie łąkowej (*Festuca pratensis*!). Pospolity w całym kraju szkodnik porzeczeki i wektor kilku chorób wirusowych.

172. *Capitophorus carduinus* (WALKER). Trzebinia pow. Chrzanów, 20 VI 1967, na liściach ostu nastroszonego (*Carduus acanthoides*), bezskrzydłe dzieworódki. Gatunek dość pospolity w całym kraju, ale lokalnie dość rzadki.

173. *Capitophorus hippophaes* (WALKER). Chrzanów, 19 IX 1966 i 18 VIII 1967, na dolnej stronie liści rdestu kolankowego (*Polygonum nodosum*), bez-

skrzydła dzieworódki. Dość pospolity w całym kraju, notowany jako wektor chorób wirusowych. Migruje z oliwnika i rokitnika na różne gatunki rdestu.

174. *Capitophorus horni gynoxantha* HILLE RIS LAMBERS. Trzebinia pow. Chrzanów, 1 X 1967, na dolnej stronie liści ostrożnia polnego (*Cirsium arvense*), bezskrzydła dzieworódki i samice amfigoniczne. Podgatunek u nas raczej rzadki, znany dotąd tylko z Poznania.

175. *Capitophorus similis* VAN DER GOOT. Chrzanów, 19 IX 1966, na dolnej stronie liści podbiału (*Tussilago farfara*), bezskrzydła dzieworódki. Migruje z oliwnika i rokitnika na podbiał i lepieźnik. Rozmieszczony w całym kraju, ale z wyjątkiem Wybrzeża raczej rzadki.

176. *Hyperomyzus lactucae* (LINNEAUS). W Chrzanowie i okolicach dość pospolity (5 próbek) na mleczech (*Sonchus oleraceus*, *S. asper*). Pospolity w całym kraju i notowany jako wektor chorób wirusowych. Migruje z porzeczek na mlecze.

177. *Hyperomyzus lampsanae* (BÖRNER). Chrzanów, 20 VIII 1967, na dolnej stronie liści łoczygi pospolitej (*Lapsana communis*), bezskrzydła dzieworódki. Znany u nas dotąd zaledwie z kilku stanowisk, ale prawdopodobnie pospolity w całym kraju, zwłaszcza w cienistych lasach, parkach, a nawet w siedliskach ruderalnych.

178. *Hyperomyzus pallidus* HILLE RIS LAMBERS. Trzebinia pow. Chrzanów, 20 VI 1967, na liściach mleczu polnego (*Sonchus arvensis*), bezskrzydła dzieworódki. Prawdopodobnie pospolity w całym kraju, ale ciągle mylony lub nie odróżniany od *H. lactucae*. Migruje z agrestu na mlecze polny.

179. *Aulacorthum flavum* F.P. MÜLLER. Chrzanów, 19 VI 1967, na dolnej stronie liści borówki pijanicy (*Vaccinium uliginosum*), bezskrzydła dzieworódki. Gatunek znany u nas dotąd zaledwie z Olsztyna i Celestynowa pod Warszawą. Występuje na torfowiskach i w borach bagiennych, lokalnie nawet dość pospolicie.

*180. *Aulacorthum sedens* F.P. MÜLLER. Chrzanów, 18 IX 1966, na dolnej stronie zasychających liści odziomkowych świerzbnicy polnej (*Knautia arvensis*), bezskrzydła dzieworódki, samica amfigoniczna i larwy. Gatunek nowy dla fauny Polski, opisany niedawno z NRD.

181. *Aulacorthum solani solani* (KALTENBACH). Trzebinia pow. Chrzanów, 20 VI 1967, bezskrzydła dzieworódki wytrąsnięta z *Phleum pratense* (!). Pospolity w całym kraju, notowany jako szkodnik okopowych i roślin szklarniowych oraz wektor chorób wirusowych.

182. *Aulacorthum solani aegopodii* BÖRNER. Chrzanów, 18 IX i 19 IX 1966, na dolnej stronie liści podagrycznika pospolitego (*Aegopodium podagraria*), bezskrzydła i uskrzydłone dzieworódki. Znany u nas z kilku stanowisk rozproszonych w całym kraju i prawdopodobnie wszędzie dość pospolity.

183. *Microlophium sibiricum* (MORDVILKO). Chrzanów, 2 X 1967, na liściach pokrzywy żegawki (*Urtica urens*), bezskrzydła dzieworódki i bezskrzydła

samee. Dość rzadki, znany u nas dotąd tylko z kilku stanowisk, skąd wykazywany był pod nazwą *M. carnosum* BUCKT.

184. *Metopolophium albidum* HILLE RIS LAMBERS. Trzebinia pow. Chrzanów, 20 VI 1967, na liściach rajgrasu wyniosłego (*Arrhenatherum elatius*), bezskrzydłe dzieworódki. U nas dość rzadki, znany zaledwie z kilku stanowisk.

185. *Metopolophium dirhodum* (WALKER). Chrzanów, 19 VI 1967, na liściach konietlicy łąkowej (*Trisetum flavescens*), bezskrzydłe dzieworódki. Dość pospolity w całej Polsce, notowany nawet jako szkodnik zbóż i wektor chorób wirusowych.

*186. *Metopolophium festucae* (THEOBALD). Trzebinia pow. Chrzanów, 20 VI 1967, na liściach i źdźbłach kostrzewy łąkowej (*Festuca pratensis*), czerwona-we bezskrzydłe dzieworódki. Gatunek nowy dla fauny Polski. Jest to prawdopodobnie gatunek subatlantycki, rozszerzający w ostatnich latach swój zasięg w kierunku wschodnim. Na terenie NRD jeszcze bardzo rzadki i notowany dopiero w ostatnich latach. Ostatnio zarejestrowany także na terenie Czechosłowacji.

187. *Metopolophium tenerum* HILLE RIS LAMBERS. Chrzanów, 18 VI 1967, na źdźbłach i liściach śmiałka pogiętego (*Deschampsia flexuosa*), bezskrzydłe i uskrzydłone dzieworódki. Z południowej części kraju dotąd nie notowany, znany u nas głównie z pasa wydm nadmorskich, gdzie występuje bardzo pospolicie.

188. *Acyrtosiphon caraganae* (CHOLODKOVSKY). Borowiec pow. Chrzanów, 17 VI 1967, na szczytach gałązek i strąkach karagany (*Caragana arborescens*), bezskrzydłe dzieworódki. Dość pospolity w całym kraju, notowany jako wektor chorób wirusowych.

189. *Acyrtosiphon cyparissiae* (KOCH). Chrzanów 18 IX 1966 i 17 VI 1967, na liściach wilczomlecza sosenki (*Euphorbia cyparissias*), bezskrzydłe dzieworódki; 20 VIII 1967, na liściach wilczomlecza obrotnego (*Euphorbia helioscopia*), bezskrzydłe dzieworódki; Borowiec pow. Chrzanów, 19 IX 1966, na wilczomleczu lancetowatym (*Euphorbia esula*), bezskrzydłe dzieworódki; Trzebinia pow. Chrzanów, 20 VI 1967, na liściach wilczomlecza lancetowatego (*E. esula*), bezskrzydłe dzieworódki. W okolicach Chrzanowa bardzo pospolity. Poza tym notowany tylko z kilku stanowisk i głównie jako var. *propinquum*. Forma typowa znana była u nas dotąd tylko z Puław.

190. *Acyrtosiphon parvus* BÖRNER. Chrzanów, 18 VI 1967, na młodych łodygach i dolnej stronie liści szczytka czerniejącego (*Cytisus nigricans*), uskrzydłone i bezskrzydłe dzieworódki. Bardzo rzadki, ciepłolubny gatunek, znany u nas dotąd tylko z Poznania i okolic Warszawy.

191. *Acyrtosiphon pelargonii* (KALTENBACH) s. str. Chrzanów, 18 IX 1966, na dolnej stronie liści ślazu zaniedbanego (*Malva neglecta*), bezskrzydłe dzieworódki. Rzadki podgatunek, znany u nas dotąd tylko z Mazur i okolic Bydgoszczy.

192. *Acyrtosiphon pelargonii borealis* HILLE RIS LAMBERS. Chrzanów,

18 VI 1967, na liściach pięciornika srebrnego (*Potentilla argentea*), bezskrzydłe dzieworódki. Znany dotąd wyłącznie z Mierzei Wiślanej, ale prawdopodobnie dość częsty w całym kraju.

193. *Acyrtosiphon pelargonii geranii* (KALTENBACH). Chrzanów, 16 VI i 31 VII 1967, na szypułkach kwiatowych i dolnej stronie liści bodziszka drobnego (*Geranium pusillum*), bezskrzydłe dzieworódki. Dość pospolity w całym kraju w cienistych lasach, na łąkach i w siedliskach ruderalnych.

*194. *Acyrtosiphon pelargonii poterii* STROYAN. Chrzanów, 16 VI 1967, pod kwiatostanem na łodydze krwiościagu mniejszego (*Sanguisorba minor*), bezskrzydłe dzieworódki. Podgatunek nowy dla fauny Polski. Rozmieszczenie słabo poznane, notowany dotąd tylko z Anglii i Czechosłowacji, ale prawdopodobnie występuje w całej Europie.

195. *Acyrtosiphon pisum pisum* (HARRIS). W okolicach Chrzanowa (Chrzanów, Kościelec, Trzebinia, Borowiec, Szczakowa) bardzo pospolity (9 próbek) i znaleziony na następujących roślinach: *Sarothamnus scoparius*, *Melilotus officinalis*, *Medicago media*, *M. falcata*, *Trifolium dubium*, *T. montanum*, *Vicia hirsuta* i *V. villosa*. Pospolity w całej Polsce szkodnik grochu i lucerny siewnej, notowany także jako wektor chorób wirusowych.

196. *Acyrtosiphon pisum ononis* (KOCH). Chrzanów, 17 VI 1967, na górnych częściach łodygi wilżyny bezbronnej (*Ononis arvensis*), bezskrzydłe dzieworódki; 19 VI 1967, na szczytach młodych pędów wilżyny ciernistej (*Ononis spinosa*), bezskrzydłe dzieworódki. Notowany dotąd tylko z Poznania, Babiej Góry i Tatr, ale prawdopodobnie dość pospolity w całym kraju.

*197. *Pleotrichophorus deviatius* F.P. MÜLLER. Chrzanów, 19 VI 1967, po obu stronach liści jastrzębca kosmaczka (*Hieracium pilosella*), bezskrzydłe dzieworódki. Gatunek nowy dla fauny Polski, opisany niedawno z Rostocku w NRD, gdzie wystąpił w ogrodzie botanicznym.

198. *Sitobion avenae* (FABRICIUS). Trzebinia pow. Chrzanów, 20 VI i 26 VIII 1967, w kwiatostanach situ ściśnionego (*Juncus compressus*), bezskrzydłe dzieworódki; 20 VI i 26 VIII 1967, w kwiatostanie mannicy odstającej (*Puccinella distans*), bezskrzydłe i uskrzydłone dzieworódki; Chrzanów, 18 VIII 1967, w kwiatostanie konietlicy łąkowej (*Trisetum flavescens*), bezskrzydła dzieworódka i larwy. Pospolity w całym kraju szkodnik zbóż i traw nasiennych, notowany także jako wektor chorób wirusowych.

199. *Sitobion equiseti* HOLMAN. Chrzanów, 19 VIII 1967, na liściach skrzypu leśnego (*Equisetum silvaticum*), bezskrzydła dzieworódka i larwa. Gatunek bardzo rzadki, znany u nas dotąd tylko z Pienin.

200. *Sitobion fragariae* (WALKER). Chrzanów, 17 VI 1967, w kwiatostanie wiechliny zwyczajnej (*Poa trivialis*), uskrzydłone dzieworódki i larwy; 19 VI 1967, na źdźble wyczyńca czerwonożółtego (*Alopecurus aequalis*), uskrzydłona dzieworódka i larwy. Dość pospolity w całym kraju. Migruje z róż i jeżyn na różne gatunki traw.

201. *Macrosiphum cholodkovskiyi* MORDVILKO. Chrzanów, 19 VI 1967, pod

kwiatostanem i na dolnej stronie liści wiązówki błotnej (*Filipendula ulmaria*), bezskrzydłe dzieworódki. Rozmieszczony w całym kraju, ale lokalnie bardzo rzadki.

202. *Macrosiphum gei* (KOCH). Chrzanów, 18 VI 1967, na szypułkach kwiatowych kuklika pospolitego (*Geum urbanum*), uskrzydłone i bezskrzydłe dzieworódki. Pospolity w całym kraju, zwłaszcza w cienistych lasach, parkach, a nawet siedliskach ruderalnych.

203. *Macrosiphum rosae* (LINNEAUS). Chrzanów, 18 IX 1966 i 17 VI 1967, na górnej części pędów świerzbnicy polnej (*Knautia arvensis*), bezskrzydłe dzieworódki; 18 IX 1966, na górnej części łodygi driakwi żółtawej (*Scabiosa ochroleuca*), bezskrzydłe dzieworódki; Szczakowa pow. Chrzanów, VI 1967, na szczytach gałązek hodowanej róży (*Rosa* sp. cult.), bezskrzydłe dzieworódki. Pospolity w całej Polsce szkodnik róż i wektor kilku chorób wirusowych.

204. *Uroleucon aeneus* (HILLE RIS LAMBERS). Borowiec pow. Chrzanów, 19 IX 1966, na łodydze ostu nastroszonego (*Carduus acanthoides*), bezskrzydłe dzieworódki; Trzebinia pow. Chrzanów, 20 VI 1967, na łodydze ostu (*C. acanthoides*), uskrzydłone dzieworódki. Dość rzadki gatunek, znany u nas dotąd tylko z kilku stanowisk.

205. *Uroleucon campanulae* (KALTENBACH). Chrzanów, 18 IX 1966, na łodydze jasiénca piaskowego (*Jasione montana*), bezskrzydłe dzieworódki. Prawdopodobnie szeroko rozmieszczony w całym kraju i lokalnie nawet dość pospolity, ale znany zaledwie z niewielkiej liczby stanowisk.

206. *Uroleucon carlinae* (BÖRNER). Chrzanów, 16 VI 1967, na dolnej stronie odziomkowych liści i dolnych częściach łodygi dziewięcisiu pospolitego (*Carlina vulgaris*), bezskrzydłe dzieworódki; 18 VI 1967, na ogonkach liściowych dziewięcisiu bezłodygowego (*Carlina acaulis*), bezskrzydłe dzieworódki. U nas dość rzadki i znany dotąd tylko z Olsztyna i Poznania.

207. *Uroleucon cichorii* (KOCH). Chrzanów, 18 IX 1966, na łodydze brodawnika jesiennego (*Leontodon autumnalis*), bezskrzydłe dzieworódki, samice amfigoniczne i uskrzydłone samce; 19 IX 1966, na górnych częściach łodygi cykorii podróżnika (*Cichorium intybus*), bezskrzydłe dzieworódki; 31 VII 1967, pod koszyczkami kwiatowymi pępawy dwuletniej (*Crepis biennis*), bezskrzydłe dzieworódki. Pospolity w całej Polsce, lokalnie pojawia się nawet masowo.

208. *Uroleucon cirsii* (LINNAEUS). Chrzanów, 1 X 1967, na łodydze i liściach ostrożnia polnego (*Cirsium arvense*), samice amfigoniczne. Gatunek rozmieszczony w całym kraju i lokalnie nawet dość pospolity, występuje głównie na wilgotnych łąkach i w siedliskach ruderalnych.

209. *Uroleucon erigeronensis* (THOMAS). Chrzanów, 19 IX 1966, uskrzydłona dzieworódka zbłąkana na pępawie dachowej (*Crepis tectorum*!); Borowiec pow. Chrzanów, 17 VI 1967, na szczytach pędów przymiotna kanadyjskiego (*Erigeron canadensis*), bezskrzydłe dzieworódki. Gatunek północnoamerykański, który pojawił się w Europie w latach pięćdziesiątych. U nas znany był dotąd tylko z kilku stanowisk w północnej części kraju.

210. *Uroleucon hypochoeridis* (HILLE RIS LAMBERS). Chrzanów, 19 IX 1966, na lodydze prosienicznika szorstkiego (*Hypochoeris radicata*), samice amfigoniczne i uskrzydłone samce. Prawdopodobnie dość pospolity w całym kraju, ale znany dotąd tylko z kilku stanowisk, gdyż zazwyczaj nie jest odróżniany od *U. cichorii*.

211. *Uroleucon jaceae jaceae* (LINNAEUS). Chrzanów, 19 IX 1966, na końcach lodygi chabry drobnogłówkowego (*Centaurea diffusa*), bezskrzydłe dzieworódki i samice amfigoniczne; na lodydze pod kwiatostanem chabry łąkowego (*C. jacea*), bezskrzydłe dzieworódki; 2 X 1966, na lodydze chabry bławatka (*C. cyanus*), bezskrzydłe dzieworódki. Pospolity w całym kraju z wyjątkiem gór.

212. *Uroleucon jaceae henrichi* (BÖRNER). Chrzanów, 18 VI 1967, na lodydze chabry driakiewnika (*Centaurea scabiosa*), bezskrzydłe dzieworódki. Znany u nas dotąd tylko z Olsztyna, Poznania i Krzyżanowic nad Nidą, ale prawdopodobnie rozmieszczony w całym kraju.

213. *Uroleucon muralis* (BUCKTON). Chrzanów, 19 IX 1966, w kwiatostanach sałatnika leśnego (*Mycelis muralis*), bezskrzydłe dzieworódki i samice amfigoniczne. Notowany u nas dotąd tylko z kilku stanowisk, ale prawdopodobnie szeroko rozmieszczony w całym kraju.

214. *Uroleucon nigrocampanulae* (THEOBALD). Chrzanów, 19 VIII 1967, na lodydze i dolnej stronie liści dzwonka pokrzywolistnego (*Campanula trachelium*), bezskrzydłe i uskrzydłone dzieworódki. Dość rzadki, ciepłolubny gatunek, notowany zaledwie z kilku stanowisk.

215. *Uroleucon obscurus* (KOCH). Chrzanów, 18 IX 1966, pod kwiatostanem jastrzębca gałęzistego (*Hieracium racemosum*), samice amfigoniczne i uskrzydłone samce; 19 IX 1966, na lodydze jastrzębca leśnego (*Hieracium murorum*), samice amfigoniczne i uskrzydłone samce; 19 VIII 1967, na szczytach pędów jastrzębca sabaudzkiego (*Hieracium sabaudum*), bezskrzydłe dzieworódki; Zagórze pow. Chrzanów, 24 VIII 1967, na końcach młodych pędów jastrzębca baldaszkowego (*Hieracium umbellatum*), bezskrzydłe dzieworódki. Gatunek nowy dla południowej Polski, znany dotąd tylko z kilku stanowisk w północnej części kraju.

216. *Uroleucon pilosellae* (BÖRNER). Chrzanów, 18 IX 1966, na lodydze pod kwiatostanem jastrzębca kosmaczka (*Hieracium pilosella*) bezskrzydłe dzieworódki i samica amfigoniczna. Dość rzadki, znany u nas dotąd tylko z trzech stanowisk na północy kraju.

217. *Uroleucon rapunculoides* (BÖRNER). Kroczyńskie pow. Chrzanów, 25 VIII 1967, na dolnej stronie odziomkowych liści dzwonka jednostronnego (*Campanula rapunculoides*), liczne larwy. W Polsce notowany dotąd tylko z Olsztyna i Poznania.

218. *Uroleucon solidaginis* (FABRICIUS). Chrzanów, 18 IX 1966, w kwiatostanach nawłoci pospolitej (*Solidago virga-aurea*), bezskrzydłe dzieworódki. Gatunek dość pospolity w całym kraju, zwłaszcza na obrzeżach lasów, na leśnych polanach i na przydrożach.

219. *Uroleucon sonchi* (GEOFFROY). Chrzanów, 19 IX 1966, na łądździe i w kwiatostanach mleczu polnego (*Sonchus arvensis*), bezskrzydłe dzieworódki; Trzebinia pow. Chrzanów, 20 VI 1967, na liściach mleczu polnego (*S. arvensis*), bezskrzydłe dzieworódki. Pospolity w całym kraju na różnych gatunkach mlecza i notowany jako wektor chorób wirusowych.

220. *Uroleucon tanacetii* (LINNAEUS). Kluczki pow. Olkusz, 10 VI 1964, na dolnej stronie przyziemnych liści wrotyczu pospolitego (*Tanacetum vulgare*), uskrzydłone dzieworódki. Gatunek rozmieszczony w całym kraju, ale lokalnie bardzo rzadki.

*221. *Paczoskia major* BÖRNER. Chrzanów, 19 IX 1966, na dolnej stronie liści przegorzanu kulistego (*Echinops sphaerocephalus*), bezskrzydłe dzieworódki; 19 VI 1967, na dolnej stronie liści przegorzanu (*E. sphaerocephalus*), uskrzydłone i bezskrzydłe dzieworódki. Gatunek nowy dla fauny Polski i osiągający u nas północną granicę zasięgu. Szeroko rozprzestrzeniony w południowej Europie, prawdopodobnie submedyterranejski.

222. *Macrosiphoniella abrotani* (WALKER). Chrzanów, 17 VI 1967, na szczytach młodych pędów bylicy bożego drzewka (*Artemisia abrotanum*), bezskrzydłe i uskrzydłone dzieworódki. U nas dość rzadki, występuje głównie w ogrodach botanicznych i ogródkach przydomowych, rzadziej w naturalnych siedliskach na marunie bezwonnej.

223. *Macrosiphoniella absinthii* (LINNAEUS). Chrzanów, 20 VIII 1967, na szczytach pędów bylicy piołunu (*Artemisia absinthium*), bezskrzydłe dzieworódki. Gatunek wybitnie synantropijny, dość pospolity w całym kraju.

224. *Macrosiphoniella artemisiae* (BOYER DE FONSCOLOMBE). Szczakowa pow. Chrzanów, 16 VI 1967, na szczytach pędów bylicy pospolitej (*Artemisia vulgaris*), uskrzydłone i bezskrzydłe dzieworódki; na młodych pędach bylicy piołunu (*Artemisia absinthium*), bezskrzydłe dzieworódki. Dość pospolity w całym kraju, zwłaszcza w siedliskach ruderalnych.

225. *Macrosiphoniella fasciata* (DEL GUERCIO). Chrzanów, 16 VI 1967, na młodych pędach bylicy polnej (*Artemisia campestris*), bezskrzydłe i uskrzydłone dzieworódki oraz larwy. Gatunek ciepłolubny, znany u nas zaledwie z kilku stanowisk. Prawdopodobnie dość pospolity w całym kraju, zwłaszcza w nasłonecznionych, piaszczystych siedliskach.

226. *Macrosiphoniella millefolii* (DEGEER). Chrzanów, 18 IX 1966, w kwiatostanach krwawnika pospolitego (*Achillea millefolium*), bezskrzydłe dzieworódki. Dość pospolity w całym kraju, zwłaszcza na wilgotnych łąkach, ale także na przydrożach i miedzach, a nawet w siedliskach ruderalnych.

227. *Macrosiphoniella oblonga* (MORDVILKO). Chrzanów, 2 X 1967, na dolnej stronie liści bylicy pospolitej (*Artemisia vulgaris*), samice amfigoniczne. Dość pospolity w całej Polsce, notowany jako szkodnik hodowanych chryzantem, a także jako wektor chorób wirusowych.

228. *Macrosiphoniella subequalis* BÖRNER. Chrzanów, 16 VI 1967, na pędach bylicy polnej (*Artemisia campestris*), bezskrzydłe dzieworódki. Gatunek ksero-

termofilny, u nas bardzo rzadki i notowany dotąd tylko z Olsztyna, Poznania i Krzyżanowic nad Nidą.

229. *Macrosiphoniella tanacetaria* (KALTENBACH). Trzebinia pow. Chrzanów, 20 VI 1967, na szczytach łodyg wrotycza pospolitego (*Tanacetum vulgare*), bezskrzydłe dzieworódki i larwy. Dość pospolity w całym kraju, notowany jako wektor chorób wirusowych.

230. *Macrosiphoniella usquertensis* HILLE RIS LAMBERS. Chrzanów, 18 IX 1966, na szczytach pędów krwawnika pospolitego (*Achillea millefolium*), bezskrzydłe dzieworódki. U nas dość rzadki, znany zaledwie z 5 stanowisk, ale prawdopodobnie znacznie szerzej rozmieszczony.

231. *Metopeurum fuscoviride* STROYAN. Chrzanów, 17 VI 1967, na całej łodydze i liściach wrotyczu pospolitego (*Tanacetum vulgare*), bezskrzydłe dzieworódki odwiedzane przez mrówki. Dość pospolity w całej Polsce, notowany także jako wektor chorób wirusowych.

232. *Amphorophora rubi rubi* (KALTENBACH). Chrzanów, 17 VI 1967, na końcach młodych pędów jeżyny popielicy (*Rubus caesius*), bardzo liczne bezskrzydłe dzieworódki. Dość pospolity w całym kraju, zwłaszcza na porębach, polanach i obrzeżach lasów.

233. *Amphorophora rubi idaei* (BÖRNER). Chrzanów, 17 VI 1967, w zwinionych ku dołowi liściach maliny właściwej (*Rubus idaeus*), bezskrzydłe i uskrzydłone dzieworódki. Dość pospolity w całym kraju, szkodnik malin, notowany także jako groźny wektor chorób wirusowych.

234. *Megoura viciae* BUCKTON. Chrzanów, 19 VI 1967, na łodydze i liściach groszku żółtego (*Lathyrus pratensis*), uskrzydłone i bezskrzydłe dzieworódki; 18 VIII 1967, na łodydze i zielonych strąkach groszku leśnego (*Lathyrus sylvestris*), bezskrzydłe dzieworódki. Pospolity w całej Polsce, zwłaszcza na wilgotnych łąkach i w cienistych lasach.

Akademia Rolnictwa w Olsztynie
Olsztyn-Kortowo

Instytut Zoologii PAN
Warszawa, ul. Wileza 64

PIŚMIENNICTWO

- HILLE RIS LAMBERS D. 1967. New and little known members of the aphidofauna of Italy (*Homoptera, Aphididae*). Boll. Zool. agr. Bachic., Ser. II, Bologna, **8**: 1-32.
- HILLE RIS LAMBERS D. 1970. A study of *Tetraneura* HARTIG, 1841 (*Homoptera, Aphididae*), with descriptions of a new subgenus and new species. Boll. Zool. agr. Bachic., Ser. II, Forli, **9**: 21-101.
- HUCULAK S. 1967. Materiały do fauny mszyc (*Homoptera, Aphidodea*) okolic Rzeszowa i Przemyśla. Fragm. faun., Warszawa, **25**: 425-451.
- JUDENKO E. 1930-1931. Materiały do fauny mszyc (*Aphididae*) okolicy Puław z uwzględnieniem biologii. 1-2. Pol. Pismo ent., Lwów, **9**: 129-186; **10**: 102-118.

- MÜLLER F.P. 1966. Zwei neue Blattlausarten (*Homoptera: Aphididae*) aus Mecklenburg. Arch. Freunde Naturg. Mecklenb., Rostock, **12**: 149-172.
- MÜLLER F.P. 1972. Eine neue, auf *Hieracium* lebende Art von *Pleotrichophorus* BÖRNER (*Homoptera, Aphididae*). Ann. zool., Warszawa, **29**: 349-359.
- SZELEGIEWICZ H. 1964. Mszyce (*Homoptera, Aphididae*) Doliny Nidy. Fragm faun., Warszawa, **11**: 233-254.
- SZELEGIEWICZ H. 1968. Mszyce — *Aphidodea*. Katalog fauny Polski, XXI, 4. Warszawa, 316 pp.
- SZELEGIEWICZ H. 1972. Zapiski afidologiczne z Babiej Góry (*Homoptera, Aphidodea*). Fragm. faun., Warszawa, **18**: 205-243.

РЕЗЮМЕ

[Заглавие: Тли (*Homoptera, Aphidodea*) окрестностей города Хшанова]

В работе приведен список тлей, собранных в окрестностях Хшанова. Он содержит 234 вида и подвида и является первым так обширным списком тлей из южной Польши. Из приведенных форм 74 являются новыми для южной части страны, а 18 найдены в Польше впервые. Это: *Tetraneura africana* v. d. G., *Chaitophorus hypogeus* SCHOUT., *Aphis acanthoides* BÖRN., *A. comosa* (BÖRN.), *A. craccivora loti* KALT., *A. sanguisorbae* SCHRK., *Debilisiphon seselii* BOZHKO, *Protaphis striata* H.R.L., *Dysaphis angelicae* (KOCH), *Brachycaudus lucifugus* F.P. MÜLL., *B. mimeuri* REMAUD., *Lipaphis rossi* BÖRN., *Myzus cerasi veronicae* (WALK.), *Aulacorthum sedens* F.P. MÜLL., *Metopolophium festucae* (THEOB.), *Acyrtosiphon pelargonii poterii* STR., *Pleotrichophorus deviatu*s F.P. MÜLL., *Paczoskia major* BÖRN.

ZUSAMMENFASSUNG

[Titel: Die Blattläuse (*Homoptera, Aphidodea*) der Umgebung von Chrzanów]

Die Arbeit enthält eine Artenliste von Blattläusen, die in der Umgebung von Chrzanów in Südpolen von L. OLESIŃSKI eingesammelt wurden. Die Liste umfasst 234 Formen (Arten und Unterarten), von denen 74 zum ersten Mal aus Südpolen gemeldet werden und 18 Formen, und zwar: *Tetraneura africana* v. d. G., *Chaitophorus hypogeus* SCHOUT., *Aphis acanthoides* BÖRN., *A. comosa* (BÖRN.), *A. craccivora loti* KALT., *A. sanguisorbae* SCHRK., *Debilisiphon seselii* BOZHKO, *Protaphis striata* H.R.L., *Dysaphis angelicae* (KOCH), *Brachycaudus lucifugus* F.P. MÜLL., *B. mimeuri* REMAUD., *Lipaphis rossi* BÖRN., *Myzus cerasi veronicae* (WALK.), *Aulacorthum sedens* F.P. MÜLL., *Metopolophium festucae* (THEOB.), *Acyrtosiphon pelargonii poterii* STR., *Pleotrichophorus deviatu*s F.P. MÜLL. und *Paczoskia major* BÖRN. neu für die Fauna von Polen sind.

W tym celu należało przede wszystkim dobrać odpowiednie materiały, które miałyby służyć za podstawę do wypracowania własnych sądów i opinii. W tym celu należało przede wszystkim dobrać odpowiednie materiały, które miałyby służyć za podstawę do wypracowania własnych sądów i opinii.

W tym celu należało przede wszystkim dobrać odpowiednie materiały, które miałyby służyć za podstawę do wypracowania własnych sądów i opinii. W tym celu należało przede wszystkim dobrać odpowiednie materiały, które miałyby służyć za podstawę do wypracowania własnych sądów i opinii.

W tym celu należało przede wszystkim dobrać odpowiednie materiały, które miałyby służyć za podstawę do wypracowania własnych sądów i opinii. W tym celu należało przede wszystkim dobrać odpowiednie materiały, które miałyby służyć za podstawę do wypracowania własnych sądów i opinii.

W tym celu należało przede wszystkim dobrać odpowiednie materiały, które miałyby służyć za podstawę do wypracowania własnych sądów i opinii. W tym celu należało przede wszystkim dobrać odpowiednie materiały, które miałyby służyć za podstawę do wypracowania własnych sądów i opinii.

W tym celu należało przede wszystkim dobrać odpowiednie materiały, które miałyby służyć za podstawę do wypracowania własnych sądów i opinii. W tym celu należało przede wszystkim dobrać odpowiednie materiały, które miałyby służyć za podstawę do wypracowania własnych sądów i opinii.

W tym celu należało przede wszystkim dobrać odpowiednie materiały, które miałyby służyć za podstawę do wypracowania własnych sądów i opinii. W tym celu należało przede wszystkim dobrać odpowiednie materiały, które miałyby służyć za podstawę do wypracowania własnych sądów i opinii.

W tym celu należało przede wszystkim dobrać odpowiednie materiały, które miałyby służyć za podstawę do wypracowania własnych sądów i opinii. W tym celu należało przede wszystkim dobrać odpowiednie materiały, które miałyby służyć za podstawę do wypracowania własnych sądów i opinii.

Redaktor pracy — doc. dr A. Riedel

Państwowe Wydawnictwo Naukowe — Warszawa 1974

Nakład 970+90 egz. Ark. wyd. 2,25; druk. 1 1/2. Papier druk. sat. kl. III, 80 g. B1. Cena zł 20, —

Nr zam. 1331/73 — N-8 Wroclawska Drukarnia Naukowa

Redaktor pracy -- prof. dr A. Hildebrandt